

September 2023

Hvítbók um skipulagsmál

Drög að landsskipulagsstefnu til 15 ára
og aðgerðaáætlun til fimm ára

Stjórnarráð Íslands
Innviðaráðuneytið

Útgefandi:

Innviðaráðuneytið

Hvítbók um skipulagsmál: Drög að landsskipulagsstefnu til 15 ára og aðgerðaáætlun til fimm ára.

2023

irn@irn.is

www.irn.is

Umbrot og textavinnsla:

Innviðaráðuneytið

©2023 Stjórnarráð Íslands

ISBN 978-9935-494-52-8

Hvítbók – drög að stefnu

Hvítbók (drög að stefnu) felur í sér umfjöllun og ákvörðun um framtíðarsýn, markmið og mælikvarða um árangur af starfsemi yfir tiltekið tímabil, ávinning á tilteknu sviði eða sjónarmið og gildi sem byggt skal á. Stefna nær yfir tiltekið tímabil og er ætlað að stuðla að heildstæðri áætlanagerð, fyrirsjáanleika við töku ákvarðana um aðgerðir og markvissu eftirliti.

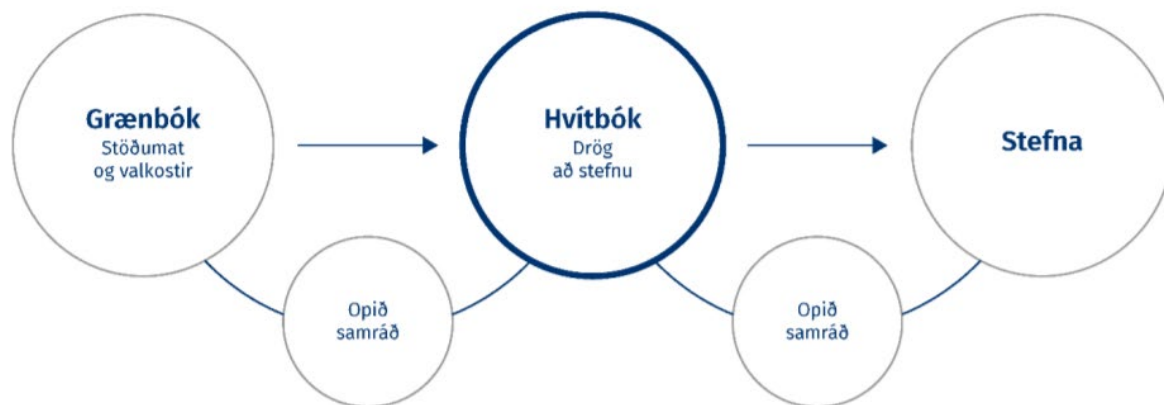
Innan stjórnsýslunnar vísar hugtakið stefna einkum til þeirra pólitísku áherslna og umbóta, sem stjórnvöld hyggjast framkvæma og greint er frá í stefnum fyrir einstök málefnasvið og varða málaflokka og verkefni stjórnsýslunnar. Framkvæmd stefna kemur fram í aðgerðaáætlunum, ákvörðunum og athöfnum stjórnvalda, reglugerðum og lögum.

Hvítbók er umræðuskjal sem lagt er fram í opnu samráði á samráðsgátt stjórnvalda. Tilgangurinn er að hvetja til umræðu um stefnuna og möguleg áhrif hennar á íslenskt samfélag til skemmri eða lengri tíma.

Undanfari hvítbókar er gerð stöðumats, grænbókar, sem unnin er í samráði við hagsmunaaðila. Í stöðumatinu er hagsmunaaðilum og almenningi gefinn kostur á að taka þátt og leggja fram sjónarmið um áherslur, mögulegar lausnir eða leiðir til árangurs í tilteknu viðfangsefni. Á þeim grunni útfæra stjórnvöld þingsályktun um stefnu.

Hvítbók er hluti af stefnumótunarferli stjórnvalda

Drög að stefnu eru birt í opnu samráðsferli í samráðsgátt stjórnvalda og að því loknu er farið yfir helstu sjónarmið sem fram koma áður en hin endanlega stefna er útfærð með þingsályktunartillögu um stefnu til fimmtán ára ásamt fimm ára aðgerðaáætlun.

Mynd 1: Hvítbók er hluti af stefnumótunarferli stjórnvalda.

Efnisyfirlit

1. Inngangur	5
1.1 Áherslur ráðherra.....	6
1.2 Lykilviðfangsefni	7
2. Landsskipulagsstefna	10
2.1 Sameiginleg framtíðarsýn og meginmarkmið stefna og áætlana innviðaráðuneytisins	10
3. Markmið, mælikvarðar og áherslur í skipulagsmálum	12
3.1 Markmið um vernd umhverfis og náttúru.....	13
3.2 Markmið um gott samfélag.....	14
3.3 Markmið um samkeppnishæft atvinnulíf.....	16
4. Aðgerðaáætlun fyrir árin 2024-2028	19
5. Áhrif á íslenskt samfélag	27
6. Hver er þín skoðun?	30
6.1 Helstu tímasetningar kynninga	30
7. Framfylgd landsskipulags-stefnu	31
7.1 Markmið um vernd umhverfis og náttúru.....	33
7.2 Markmið um gott samfélag.....	40
7.3 Markmið um samkeppnishæft atvinnulíf	54

1. Inngangur

Skipulagsmál taka mið af samfélaginu hverju sinni og snerta alla þætti þess á einn eða annan hátt. Markmið með gerð landsskipulagsstefnu er að setja fram leiðarljós um landnotkun, nýtingu lands og landgæða sem tryggir öryggi og heildarhagsmuni við gerð skipulagsáætlana og stuðlar að sjálfbærri þróun og skilvirkri áætlanagerð. Þá er landsskipulagsstefnu ætlað að stuðla að samræmingu í stefnumótun ríkis og sveitarfélaga um landnotkun og nýtingu lands.

Landsskipulagsstefnu er fyrst og fremst framfylgt í skipulagsáætlunum sveitarfélaga. Samkvæmt skipulagslögum skulu sveitarfélög byggja á landsskipulagsstefnu við gerð aðal- og svæðisskipulags. Landsskipulagsstefna hefur einnig áhrif á áætlanir stjórnvalda í einstökum málaflokkum sem varða landnotkun og byggðapróun. Að auki felur landsskipulagsstefna nú í sér 5 ára aðgerðaáætlun til að hrinda tilteknum markmiðum stefnunnar í framkvæmd.

Landsskipulagsstefna er unnin á grundvelli skipulagslaga og laga nr. 30/2023 um stefnur og aðgerðaáætlanir á sviði húsnæðis- og skipulagsmála, samgangna og byggðamála. Ráðherra ákveður hverju sinni um hvaða viðfangsefni skuli fjallað og hvaða áherslur eru lagðar til grundvallar mótun stefnunnar. Fyrsta landsskipulagsstefna stjórnvalda fyrir árin 2015-2026 var samþykkt á Alþingi í mars 2016. Í landsskipulagsstefnu á alltaf að vera uppfærð stefna um skipulag miðhálandisins og skipulag haf- og strandsvæða. Einnig er í landsskipulagsstefnu samþættar áætlanir opinberra aðila um samgöngur, byggðamál, sveitarstjórnarmál, húsnæðismál, náttúruvernd og orkunýtingu. Framfylgd stefnunnar gengur þannig þvert á málaflokka.

Innviðaráðherra skipar húsnæðis- og skipulagsráð á grundvelli laga nr. 30/2023, um stefnur og aðgerðaáætlanir á sviði húsnæðis- og skipulagsmála, samgangna og byggðamála, sem tóku gildi 22. maí 2023. Ráðið skipa Ingveldur Sæmundsdóttir, án tilnefningar, Jón Björn Hákonarson, án tilnefningar og Valgerður Rún Benediktsdóttir, tilnefnd af Sambandi íslenskra sveitarfélaga. Ráðið gerir tillögu um drög að stefnu um skipulagsmál til ráðherra. Jafnframt skipar innviðaráðherra ráðgjafarnefnd sem er húsnæðis- og skipulagsráði til ráðgjafar og samráðs við gerð tillögunnar. Í ráðgjafarnefnd eru fulltrúar Sambands íslenskra sveitarfélaga, opinberra stofnana og fagaðila á sviði skipulagsmála. Í ráðgjafarnefndinni sitja:

- Hólmfríður Bjarnadóttir, formaður, tilnefnd af innviðaráðuneyti
- Anna Guðmunda Ingvarsdóttir, tilnefnd af Húsnæðis- og mannvirkjastofnun
- Ásta Stefánsdóttir, tilnefnd af háskóla-, iðnaðar- og nýsköpunarráðuneyti
- Björn Helgi Barkarson, tilnefndur af matvælaráðuneyti
- Ingvi Már Pálsson, tilnefndur af menningar- og viðskiptaráðuneyti
- Jón Kjartan Ágústsson, tilnefndur af Sambandi íslenskra sveitarfélaga

- Ólafur Árnason, tilnefndur af Skipulagsstofnun
- Salvör Jónsdóttir, tilnefnd af forsætisráðuneyti
- Steinunn Fjóla Sigurðardóttir, tilnefnd af umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneyti
- Unnur Valborg Hilmarisdóttir, áheyrnarfulltrúi, tilnefnd af Sambandi íslenskra sveitarfélaga

Stefnuskjalið er dregið út úr grænbók um stöðumat og valkosti skipulagsmála. Aflað var innleggs í grænbókina með sameiginlegum spurningalista um stöðu, áskoranir og tækifæri sveitarfélaganna á sviði sveitarstjórnar, skipulags- og húsnæðismála sumarið 2022. Alls bárust svör frá 35 af 64 sveitarfélögum eða hátt í 55% allra sveitarfélaga í landinu. Með sama hætti var leitað sjónarmiðs sveitarstjórnarfólks, íbúa og annarra hagsmunaaðila gagnvar öllum málaflokkum ráðuneytisins á átta samráðsfundum undir yfirskriftinni *Vörðum leiðina saman* í október 2022. Skráðir þátttakendur voru ríflega 360 talsins, sveitarstjórnarfólk, starfsfólk landshlutasamtaka og annarra hagsmunasamtaka og almennir íbúar á landinu öllu. Afrakstur samráðsins felur í sér dýrmætt framlag til stefnumótunar í öllum málaflokkum ráðuneytisins.

Í upphafi árs 2023 framkvæmdi Maskína könnun á viðhorfi ungs fólks á aldrinum 16-20 ára um málaflokka ráðuneytisins. Niðurstöðurnar leiddu það meðal annars í ljós að þeir þættir sem skipta unga fólkið hvað mestu máli við val á búsetu eru atvinnumöguleikar, aðgengi að heilbrigðisþjónustu, tækifæri til menntunar og gott aðgengi að þjónustu.

Grænbók landsskipulagsstefnu lá frammi í opinni samráðsgátt stjórnvalda frá 27. júlí til 24. ágúst 2023. Alls bárust 22 umsagnir. Umsagnirnar voru efnismiklar og komu inn á mörg atriði stöðumatsins. Mörg álitarefni umsagnanna komu inn á þá stefnumótun er lögð hér til grundvallar og voru gott innlegg í mótun stefnunnar. Í grænbókinni var niðurstaða samráðs og greininga dregin saman í megin lykilviðfangsefni og endurspegla þau helstu áskoranir málaflokksins. Áherslur ráðherra og lykilviðfangsefnin liggja til grundvallar við mótun stefnunnar.

1.1 Áherslur ráðherra

Ráðherra ákveður hverju sinni, við upphaf vinnu við gerð landsskipulagsstefnu, um hvaða viðfangsefni skal fjallað og hvaða áherslur eru lagðar til grundvallar mótunar landsskipulagsstefnu. Við endurskoðun Landsskipulagsstefnu 2015-2026 leggur ráðherra áherslu á þjóðhagslega mikilvæga innviði, samgöngur á miðhálandinu, landnýtingu í dreifbýli, landslag, jafnvægi í uppbyggingu íbúðarhúsnæðis, skipulag í þágu loftslagsmála, vindorku, fjölbreytta ferðamáta og orkuskipti í samgöngum og skipulag haf- og strandsvæða. Þessar áherslur verða hluti af þeirri stefnu sem sett er fram í gildandi landsskipulagsstefnu.

1.2 Lykilviðfangsefni

Loftslagsbreytingar

Loftslagsbreytingar eru stærsta áskorun samtímans. Ísland hefur sett fram metnaðarfull markmið um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda. Loftslagsbreytingar fela í sér áskoranir í landnotkun og hinu byggða umhverfi. Til að takast á við þær þarf að hafa til þess verkfæri og byggja á bestu fánlegu gögnum hverju sinni. Sífelld bætist við ný þekking til að takast á við loftslagsáskoranir en skortur er á aðgengilegum upplýsingum um hvernig best sé að takast á við áhrifin.

Jafnvægi í uppbyggingu húsnæðis og lífsgæði í byggðu umhverfi

Brýnt er að ná jafnvægi í uppbyggingu húsnæðis í samræmi við þörf og samstillta stefnu og aðgerðir ríkis og sveitarfélaga til að tryggja nægt framboð. Tryggja þarf framboð á fjölbreyttum íbúðum sem stuðlar að sjálfbærni og félagslegri samheldni með tilliti til efnahags. Auka þarf skilvirkni í ferlum skipulags og samhæfa og einfalda undirbúning framkvæmda við uppbyggingu íbúðarhúsnæðis til að mæta eftirspurn og tryggja húsnæðisöryggi.

Uppbygging þjóðhagslega mikilvægra innviða

Innviðir eru forsenda fyrir þróun byggðar og kröftugu atvinnulífi. Uppbygging þeirra getur haft áhrif á ólíka hagsmuni varðandi þróun byggðar og landnotkunar. Innviðir tengdir flutningskerfum fyrir orku, vatn og varma, en einnig þeir sem snúa að flutningi, samgöngum og fjarskiptum, geta haft mismikil áhrif á íbúa og dæmi eru um að ágreiningur skapist um staðsetningu þeirra og hvernig gerð er grein fyrir þeim í skipulagi. Úr sumum þessara ágreiningsmála næst ekki að leysa og því er mikilvægt að til sé farvegur fyrir skipulagsákvæðanir og leyfisveitingar þjóðhagslegra mikilvægra innviða sem þjóna hagsmunum landsins alls.

Landnotkun í dreifbýli

Land er takmörkuð auðlind og landbúnaðarland sem hentar vel til ræktunar matvæla og fóðurs er verðmætt. Samkeppni ríkir um land í dreifbýli vegna aukinnar eftirspurnar eftir landi til skógræktar, undir frístundabyggð, fyrir ferðaþjónustu, íbúðaruppbyggingu í dreifbýli og nýtingu vindorku. Mikilvægt er að landnotkun í dreifbýli feli í sér vernd góðs landbúnaðarlands sem þarf að geta staðið undir aukinni matvælaframleiðslu til framtíðar á sama tíma og sveitir landsins þurfa að geta vaxið og dafnað.

Landnotkun á miðhálandi Íslands

Miðhálandi Íslands hefur verið nýtt sem almenningur um alda skeið og það gegnir enn mikilvægu hlutverki sem beitarsvæði fyrir bændur. Með vaxandi ferðaþjónustu er aukin ásókn á miðhálandið með vaxandi álagi. Aukið álag getur meðal annars falið í sér þörf fyrir uppbyggingu innviða fyrir samgöngur og ferðaþjónustu, en samhliða slíkri uppbyggingu þarf að tryggja að það rýrir ekki hefðbundin not, vernd óbyggðra víðerna, mikilvægra landslagsheilda og náttúru miðhálandisins.

Orkuskipti í samgöngum og fjölbreyttir ferðamátar

Vönduð samþætting samgöngukerfa og byggðar er undirstaða gæða hins byggða umhverfis. Samhliða markvissum orkuskiptum er jafnframt nauðsynlegt að auka hlutdeild vistvænna ferðamáta til að ná markmiði stjórnvalda um samdrátt í losun gróðurhúsalofttegunda.

Skipulag haf- og strandsvæða

Aukin ásókn er í nýtingu haf- og strandsvæða, m.a. fyrir matvælaframleiðslu og orkuvinnslu. Skilgreina þarf siglingaleiðir á strandsvæðum og skerpa sýn á rýmisþörf flutningskerfa og aðra staðbundna nýtingu sem hefur takmarkandi áhrif á veiðar og siglingar. Á hafsvæðum utan strandsvæða er þörf á skýrari stefnumörkun fyrir ákvarðanir um staðbundna nýtingu og náttúruvernd.

Skipulag vindorku

Skipulag vindorkunýtingar er nýtt viðfangsefni í skipulagsmálum hér á landi en vaxandi áhugi er á nýtingu hennar. Í stjórnarsáttmála er sett fram áhersla um að vindorkuver byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum þar sem unnt verður að tryggja afendingaröryggi. Mikilvægt er að breið sátt ríki um uppbyggingu slíkra vindorkur vera og því er þörf er á heildarstefnumörkun stjórnvalda um nýtingu vindorku og huga þarf að því hvort setja skuli sérstök viðmið um staðsetningu vindorkuvera, fjölda þeirra og stærð og enn fremur skýrari reglur og viðmið um áhrif á umhverfi og náttúru.

Vernd líffræðilegrar fjölbreytni

Líffræðilegri fjölbreytni stafar hættu af aukinni eftirspurn eftir nýtingu land-, haf- og strandsvæða. Breytt landnotkun hefur áhrif á líffræðilega fjölbreytni og losun gróðurhúsalofttegunda. Tryggja þarf a fjallað sé um líffræðilegrar fjölbreytni við stefnumörkun og framfylgd skipulagsáætlana

Við lestur hvítbókar er gott að hafa í huga að hér eru lögð fram lykilviðfangsefni, markmið, mælikvarðar, áherslur og aðgerðir landsskipulagsstefnu. Undir hverju markmiði eru settir fram mælikvarðar og síðan áherslur sem varða einstaka viðfangsefni í skipulagsgerð. Markmiðunum þremur og áherslunum er síðan

fylgt eftir með aðgerðum sem ætlað er að stuðla að framfylgd markmiðanna. Í áherslunum koma fram tilmæli og aðgerðir sem beint er til sveitarfélaga að vinna að í skipulagsáætlunum sínum og er það nánar útlistað í kafla 6 framfylgd landsskipulags. Þær aðgerðir sem lagðar eru fram í kafla 4 eru verkefni sem beint er til tiltekinna opinberra stofnana, oft í samráði við Samband íslenskra sveitarfélaga.

Hvítbók þessi, sem hér er lögð fram í samráðsgátt stjórnvalda, lýsir drögum að stefnu og er almenningi og hagaðilum boðið að setja fram sín sjónarmið. Að afloknu samráði verður tillaga til þingsályktunar um stefnumótandi landsskipulagsáætlun til fimmtán ára og aðgerðaáætlun til fimm ára lögð fyrir Alþingi.

2. Landsskipulagsstefna

Í landsskipulagsstefnu er sett fram samræmd stefna ríkisins um skipulagsmál. Hún tekur á vernd og ráðstöfun lands á hálendi Íslands, í þéttbýli og dreifbýli, og sjálfbærri nýtingu haf- og strandsvæða.

Landsskipulagsstefnan byggist á eftirfarandi framtíðarsýn í skipulagsmálum:

Að skipulag stuðli að sjálfbærri þróun og lífsgæðum, styðji samkeppnishæfni og sé sveigjanlegt og stuðli að viðnámsþrótti gagnvart samfélags- og umhverfisbreytingum.

Áherslur ráðherra liggja til grundvallar landsskipulagsstefnu og leggur innviðaráðherra áherslu á að stefnan nái til þjóðhagslega mikilvægra innviða, samgangna á miðhálandinu, landnotkunar í dreifbýli, landslags, aukinnar uppbyggingar húsnæðis í samræmi við þörf, skipulags í þágu loftslagsmála, vindorku, fjölbreyttra ferðamáta, orkuskipta í samgöngum og skipulags haf- og strandsvæða.

2.1 Sameiginleg framtíðarsýn og meginmarkmið stefna og áætlana innviðaráðuneytisins

Innviðaráðuneytið hefur sett sér eftirfarandi **framtíðarsýn** og **meginmarkmið** fyrir alla málaflokka ráðuneytisins. Sameiginleg markmiðasetning stefna og áætlana ráðuneytisins rennir stoðum undir samhæfingu stefnumótunar í málaflokkum ráðuneytisins í þágu búsetufrelsis. Fjölbreytt íbúðasamsetning, nærþjónusta og grunnkerfi fjölbreyttra samgönguhátta óháð staðsetningu á landinu er grunnstefið í hugtakinu búsetufrelsi. Með áherslu á búsetufrelsi er ekki verið að opna fyrir að fólk geti kosið sér búsetu utan þeirra svæða sem sveitarfélög skipuleggja fyrir íbúðabyggingu.

Framtíðarsýn stefna og áætlana innviðaráðuneytisins

Ísland er í fremstu röð með trausta og örugga innviði, öflug sveitarfélög, verðmætasköpun og framsækna þjónustu. Tenging byggða og Íslands við umheiminn er í jafnvægi við umhverfið.

Meginmarkmið í áætlunum innviðaráðuneytisins

Innviðir mæti þörfum samfélagsins.

Leiðarljós:

- Fjölbreytt framboð húsnæðis
- Efling atvinnulífs innan og milli landshluta með uppbyggingu og rekstri öruggra samgangna.
- Gott aðgengi að þjónustu
- Sem flest störf verði óstaðbundin

Sjálfbærar byggðir og sveitarfélög um land allt.

Leiðarljós:

- Öflug sveitarfélög
- Efling vinnu- og skólasóknarsvæða
- Hagkvæmar, öruggar og umhverfisvænar samgöngur í þágu íbúa og atvinnulífs
- Skipulag byggðar og landnotkunar stuðli að sjálfbærri þróun þéttbýlisstaðar þar sem hugað er að góðu aðgengi að þjónustu og gæðum í hinu byggða umhverfi og lifandi bæjarrýmum

3. Markmið, mælikvarðar og áherslur í skipulagsmálum

Markmið stjórnvalda í skipulagsmálum byggjast á sjálfbærri þróun og hafa skýra tengingu við framtíðarsýn og meginmarkmið ráðuneytisins, en þau felast í:

- **Vernd umhverfis og náttúru**
- **Góðu samfélagi**
- **Samkeppnishæfu atvinnulífi**

Landsskipulagsstefnan nær yfir landið allt og efnahagslögsögu þess. Áherslur eru settar undir hvert markmið sem hafa skírskotun í lykilviðfangsefnin sem lýst er í kafla 1.2. Áherslunum er beint að mismunandi svæðum:

- Skipulagi miðhálandisins
- Skipulagi dreifbýlis
- Skipulagi þéttbýlis
- Skipulagi haf- og strandsvæða

Sú skipting á sér stoð í gildandi landsskipulagsstefnu.

3.1 Markmið um vernd umhverfis og náttúru

Markmiðið snýr að því að skipulag stuðli að heilnæmu umhverfi og verndun og varðveislu víðerna, landslags, náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni. Kolefnishlutleysi á að vera leiðarljós í skipulagi sem stuðla þarf að með markvissum samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda frá landnotkun.

Markmiðið tengist eftirfarandi heimsmarkmiðum:

Mælikvarðar verndunar umhverfis og náttúru

Mælikvarðar	Ábyrgð á tölfraði
Heildarlosun gróðurhúsalofttegunda	Umhverfisstofnun
Hlutfall lands og hafsvæða með fullnægjandi verndun vistkerfa	Matvælaráðuneytið
Hlutfall óbyggðra víðerna	Skipulagsstofnun

Áherslur verndunar umhverfis og náttúru

Til að ná fram markmiði um að vernda umhverfi og náttúru eru settar fram 7 áherslur í staflidum a-g. Áherslurnar eiga að liggja til grundvallar við gerð skipulagsáætlana og er nánari leiðbeiningar um það að finna í kafla 7. Tekið er fram til hvaða svæða viðkomandi áhersla nær.

Áherslur	Afmörkun
<p>a. Skipulag feli í sér stefnu um loftslagsmál með kolefnishlutleysi og orkuskipti að leiðarljósi. Stefnt verði að því að draga eins og kostur er úr losun gróðurhúsalofttegunda og jarðefnaeldsneyti fasað út á lofti, láði og legi.</p>	

- b. Skipulag feli í sér stefnu og skipulagsákvæði um innviði fyrir loftslagsvænar samgöngur, með áherslu á vistvæna ferðamáta og orkuskipti í samgöngum.

- c. Skipulag miði að því að vernda land þar sem er kolefnisríkur jarðvegur. Jafnframt stuðli skipulag að því að draga úr hnignun vistkerfa og endurheimt þeirra, með það að markmiði að draga úr losun og auka bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri.

- d. Skipulag stuðli að verndun og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni, sérstæðrar náttúru og menningarminja.

- e. Skipulag miði að því að varðveita fjölbreytt og verðmætt landslag, svo sem óbyggð víðerni og landslagsheildir.

- f. Skipulagsgerð vegna orkunýtingar gæti að náttúruvernd.

- g. Skipulag mannvirkja, byggða og bæjarrýma efla þau gæði sem felast í náttúrulegu og manngerðu landslagi.

Umfjöllun um framfylgd markmiðs um vernd umhverfis og náttúru er að finna í [kafla 7.1](#).

3.2 Markmið um gott samfélag

Markmiðið snýr að því að skipulag stuðli að góðu samfélagi og gæðum í hinu byggða umhverfi. Skipulag þarf að stuðla að skynsamlegri nýtingu lands í þéttbýli og dreifbýli þar sem vöxtur samfélaga gengur ekki um of á náttúrulegt umhverfi. Loftslagsaðlögun er leiðarljós í skipulagi sem verður að stuðla að seiglu samfélaga gagnvart afleiðingum loftslagsbreytinga.

Markmiðið tengist eftirfarandi heimsmarkmiðum:

Mælikvarðar góðs samfélags

Mælivarðar	Ábyrgð á tölfræði
Losun gróðurhúsalofttegunda frá vegsamgögnum og heimilum	Umhverfisstofnun
Hlutfall heimila með íþyngjandi húsnæðiskostnað	Hagstofa Íslands
Hlutfall vistvænna ferðamáta	Innviðaráðuneytið

Áherslur góðs samfélags

Til að ná fram markmiði um að efla samfélög eru settar fram 10 áherslur í staflaðum a-j. Áherslurnar eiga að liggja til grundvallar við gerð skipulagsáætlana og er nánari leiðbeiningar um það að finna í kafla 7. Tekið er fram til hvaða svæða viðkomandi áhersla nær.

Áherslur	Afmörkun
a. Skipulag feli í sér stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum sem styrkir viðnámsþrótt viðkomandi samfélags til langs tíma.	M D P H
b. Skipulag verði loftslagsmiðað og feli í sér samþætta stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli þar sem vexti er beint að þeim kjörnum sem fyrir eru, með áherslu á búsetufrelsi og að draga úr ferðapörf.	D P
c. Skipulag tryggi tækifæri fyrir ólíka félagshópa til að hafa áhrif á ákvarðanir um nærumhverfi sitt.	M D P H

- d. Skipulag greiði fyrir skilvirkum samgöngum þar sem jafnvægi milli ólíkra ferðamáta er haft að leiðarljósi.

- e. Skipulag stuðli að jöfnu aðgengi að orku um land alt og traustum veituvinnviðum sem tryggja öryggi.

- f. Skipulag geri nauðsynlegar ráðstafanir til að stuðla að öryggi almennings gagnvart náttúruvá.

- g. Skipulag feli í sér stefnu um yfirbragð byggðar og annarra mannvirkja, skapi aðlaðandi og öruggt umhverfi og veitir möguleika til hreyfingar, endurnæringar og samskipta í nærumhverfi.

- h. Skipulag stuðli að auknum stöðugleika og jafnvægi á húsnæðismarkaði með uppbyggingu hagkvæms og vandaðs íbúðarhúsnæðis sem svari þörfum ólíkra félagshópa.

- i. Skipulag leggi áherslu á að lágmarka kolefnisspor húsnæðisuppbyggingar og mannvirkjagerðar með betri endingu og bættri efnisnotkun.

- j. Skipulag geri viðeigandi ráðstafanir varðandi heilnæmi umhverfis.

Umfjöllun um framfylgd markmiðs um gott samfélag er að finna í [kafla 7.2](#).

3.3 Markmið um samkeppnishæft atvinnulíf

Markmiðið stuðlar að því að skipulag auki samkeppnishæfni samfélags og efli atvinnulíf með hagkvæmri uppbyggingu innviða og sjálfbærri nýtingu auðlinda þar sem vexti er beint á tiltekin svæði í skipulagi. Kolefnishlutleysi er leiðarljósið í skipulagi sem miðar að því að auka til muna bindingu gróðurhúsalofttegunda.

Markmiðið tengist eftirfarandi heimsmarkmiðum:

Mælikvarðar samkeppnishæfs atvinnulífs

Mælikvarðar	Ábyrgð á tölfræði
Koltvísýringslosun á virðisaukæiningu	Hagstofa Íslands
Hlutfall fjölbreyttra atvinnusvæða	Skipulagsstofnun
Hlutfall endurnýjanlegrar orku	Hagstofa Íslands

Áherslur samkeppnishæfs atvinnulífs

Til að ná fram markmiði um að styðja við atvinnulífið eru settar fram 9 áherslur í staflíðum a-i. Áherslurnar eiga að liggja til grundvallar við gerð skipulagsáætlana og er nánari leiðbeiningar um það að finna í kafla 7. Tekið er fram til hvaða svæða viðkomandi áhersla nær.

Áherslur	Afmörkun
a. Skipulag feli í sér stefnu um bindingu kolefnis í gróðri, jarðvegi og berggrunni með kolefnishlutleysi að leiðarljósi.	
b. Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orkuauðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og tryggja orkuöryggi.	
c. Skipulag feli í sér stefnu um nýtingu vindorku í sátt við umhverfi og samfélag.	

d. Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu vatns.

e. Skipulag haf- og strandsvæða skapi grundvöll fyrir fjölbreytta nýtingu jafnframt því sem viðhaldið verði mikilvægum auðlindum hafsvæða við Ísland og tekið tillit til öryggis sjófarenda.

f. Skipulag stuðli að uppbyggingu atvinnulífs til framtíðar með áherslu á eftirsóknarvert umhverfi og sjálfbæra nýtingu lands.

g. Skipulag um uppbyggingu ferðaþjónustu gæti að varðveislu þeirra gæða sem hún byggist á.

h. Skipulag stuðli að möguleikum á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands í sátt við umhverfið og stuðli að auknu fæðuöryggi þjóðarinnar.

i. Skipulag miði að því að auka alþjóðlega samkeppnishæfni landsins um fólk og fyrirtæki með sterkum aðlaðandi borgarsvæðum.

Umfjöllun um framfylgd markmiðs um samkeppnishæft atvinnulíf er að finna í [kafla 7.3](#).

4. Aðgerðaáætlun fyrir árin 2024-2028

Hér eru settar fram samtals 17 aðgerðir sem ætlað er að ná fram markmiðum landsskipulagsstefnu. Endanlegar aðgerðir sem verða í tillögu að þingsályktun munu hafa tryggja fjármögnun. Fjöldi aðgerða og inntak þeirra kann því að taka breytingum að loknu ítarlegu kostnaðarmati.

Fram kemur heiti hvernar aðgerðar, markmið hennar og stutt lýsing. Þá kemur fram hvaða ráðuneyti fer með ábyrgð á málaflokknum og þar með aðgerðinni, hver verður framkvæmdaaðili, nefnd dæmi um samstarfsaðila og sýndar tengingar við aðrar opinberar stefnur/áætlanir þar sem það á við.

Tímabil aðgerða verða nánar útfærð í tillögu til þingsályktunar, sem og fjármögnun þeirra og tenging við heimsmarkmiðin. Við framkvæmd allra aðgerða verður leitast við að taka mið af ólíkri stöðu og þörfum allra íbúa landsins.

1. Efla viðnámsþrótt byggðar og samfélags gagnvart afleiðingum loftslagsbreytinga

Markmið: Að aðlögun sveitarfélaga að áhrifum loftslagsbreytinga verði heildræn.

Stutt lýsing: Í mótun er heildræn nálgun á aðlögun að áhrifum loftslagsbreytinga í byggðum landsins sem aðgerð í stefnumótandi byggðáætlun. Unnið er að tilviksrannsóknum ólíkra sveitarfélaga, hvað varðar fjarlægð frá sjó, þéttbýli, landslag, gróðurlendi og atvinnustarfsemi, með það að markmiði að þróa aðferðafræði sem nýtast muni á seinni stigum sem leiðarvísir fyrir íslensk sveitarfélög til frekari greininga á áhættu, tjónnæmi og aðlögunarþörf, sem og við uppsetningu aðlögunaráætlana. Horft verður til sambærilegra áhættugreininga erlendis frá, sér í lagi þeirra sem sveitarfélög héraendis hafa tekið þátt í. Niðurstöðurnar verða nýttar til að leggja mat á viðnámsþrótt byggðar og samfélags gagnvart afleiðingum loftslagsbreytinga.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Byggðastofnun, Skipulagsstofnun og Veðurstofa Íslands
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Samband íslenskra sveitarfélaga, landshlutasamtök sveitarfélaga, Almannavarnir.
- *Tímabil:* 2024-2025
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* *Stefna um aðlögun að loftslagsbreytingum (2021), byggðáætlun, landsáætlun um aðlögun að loftslagsbreytingum (í undirbúningi)*

2. Markvissar aðgerðir sem draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka kolefnisbindingu

Markmið: Að fyrir liggja aðgengilegar upplýsingar um markvissar aðgerðir sem draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu kolefnis.

Stutt lýsing: Komið verður á markvissri söfnun og miðlun bestu fáanlegu upplýsinga fyrir loftslagsmiðað skipulag um þætti sem draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu. Tryggt verður að sveitarfélög, skipulagsráðgjafar og hönnuðir hafi auðvelt aðgengi að bestu upplýsingum hverju sinni. Staðið verður að vitundarvakningu um loftslagsáhrif byggðar, samgangna og landnotkunar og loftslagsvæns lífsstíls með aðgengilegum upplýsingum um skipulag og innviði.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Matvælaráðuneytið, Samband íslenskra sveitarfélaga, Umhverfisstofnun, Veðurstofa Íslands, Land og skógur, Orkustofnun, Samgöngustofa, Vegagerðin, Húsnæðis- og mannvirkjastofnun.
- *Tímabil:* 2024-2025
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Samgönguáætlun, Aðgerðaáætlun um loftslagsmál

3. Skipulag mæti húsnæðispörf

Markmið: Að bæta aðgengi að upplýsingum um möguleika á uppbyggingu húsnæðis í skipulagsáætlunum.

Stutt lýsing: Mikilvægt er að í skipulagi sveitarfélaga sé kynnt stefna í húsnæðismálum sem byggir á greinargóðum gögnum um þörf fyrir uppbyggingu húsnæðis til skemmri tíma og eftir atvikum sviðsmyndagreiningu til lengri tíma. Nauðsynlegt er að húsnæðisáætlanirnar að samræmi sé á milli húsnæðisáætlana og skipulagsáætlana. Til að tryggja gott yfirlit yfir byggingarheimildir þarf að koma á fót lifandi gagnagrunni sem gefur yfirlit yfir heimildir til íbúðauppbyggingar á þegar skipulögðum íbúðareitum og á þeim reitum sem eru í skipulagsferli. Horft verður sérstaklega til þeirra möguleika sem felast í stafrænni deiliskipulagsgerð.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Húsnæðis- og mannvirkjastofnun, Samband íslenskra sveitarfélaga
- *Tímabil:* 2024-2025
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Húsnæðisstefna (drögum að húsnæðisstefnu liggja fyrir; hvítbók um húsnæðismál)

4. Uppbygging og viðhald þjóðhagslega mikilvægra innviða

Markmið: Að einfalda ákvarðanatöku um þjóðhagslega mikilvæga innviði flutningskerfa.

Stutt lýsing: Í samvinnu við hagsmunaaðila verður lagt sameiginlegt mat á hvaða innviðir flutningskerfa hafa þjóðhagslegt mikilvægi. Skoðaðar verða leiðir til að tryggja að ákvarðanir um uppbyggingu og viðhald þjóðhagslega mikilvægra innviða flutningskerfa nái fram að ganga.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Innviðaráðuneytið
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Skipulagsstofnun, Samgöngustofa, Samband íslenskra sveitarfélaga, Orkustofnun, Umhverfisstofnun
- *Tímabil:* 2024-2026
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Samgönguáætlun. Kerfisáætlun, stefna um lagningu raflína og stefna stjórnvalda um uppbyggingu flutningskerfis raforku

5. Kortlagning á ræktunarlandi sem hentar til matvælaframleiðslu

Markmið: Að standa vörð um gott ræktunarland til að tryggja fæðuöryggi.

Stutt lýsing: Gæði lands til ræktunar verða kortlögð á landsvísu út frá bestu fíaanlegu gögnum sem lögð verða til grundvallar við skipulagsgerð og aðra stefnumótun um landnýtingu. Gert er ráð fyrir að gagnagrunnur verði í umsjón Lands og skógar og hann uppfærður eftir því sem upplýsingar verða betri.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Matvælaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun, Land og skógar
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Náttúrufræðistofnun Íslands, Landbúnaðarháskóli Íslands, Samband íslenskra sveitarfélaga
- *Tímabil:* 2024-2025
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Matvælastefna Íslands

6. Stefnuþótun um vegakerfi miðhálandisins

Markmið: Að þróa stefnu um samgöngur á miðhálandinu m.t.t. bættis aðgengis og orkuskipta.

Stutt lýsing: Mótuð verður nánari stefna um uppbyggingu vegasamgangna á miðhálandinu m.t.t. aðgengis, öryggis og orkuskipta. Lögð verður áhersla á að skoða kosti í þróun samgöngukerfis miðhálandisins og útfærslu vega á miðhálandinu, orkuskipti í samgöngum og mögulegs öryggishlutverks vegna náttúruvár.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun í samstarfi við Vegagerðina
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið, Sveitarfélög, Umhverfisstofnun, Ferðamálastofa, RARIK

- *Tímabil:* 2024-2027
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Samgönguáætlun, Svæðisskipulag Suðurlandis

7. Samspil skipulagsáætlana og orkuskipta

Markmið: Að stuðla að hröðun orkuskipta.

Stutt lýsing: Samhliða endurnýjun á aðgerðaáætlun í loftslagsmálum verður unnin greining á því hvort skipulagsáætlanir styðji við orkuskipti og upplýsingum miðlað til sveitarfélaga um úrbætur.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Samband íslenskra sveitarfélaga, Orkustofnun
- *Tímabil:* 2024-2026
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Aðgerðaáætlun í loftslagsmálum, Samgönguáætlun, Orkustefna til ársins 2050

8. Gerð strandsvæðisskipulags fyrir Eyjafjörð og Skjálfandaflóa

Markmið: Að ljúka við gerð strandsvæðisskipulags í Eyjafirði og Skjálfandaflóa.

Stutt lýsing: Hafin verði vinna við gerð strandsvæðisskipulags í Eyjafirði og á Skjálfanda. Ráðherra skipi svæðisráð um gerð strandsvæðisskipulags á þeim svæðum í samvinnu við Skipulagsstofnun.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Svæðisráð og Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Hafrannsóknarstofnun, Samgöngustofa og Vegagerðin
- *Tímabil:* 2024-2026
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Vatnaáætlun Íslands, Hafid – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins

9. Forgangsröðun verkefna vegna skipulags strandsvæða

Markmið: Að forgangsraða skipulagi strandsvæða.

Stutt lýsing: Unnin verði tillaga að forgangsröðun skipulags strandsvæða sem unnin verður í framhaldi af gerð strandsvæðisskipulags Eyjafjarðar og Skjálfandaflóa. Mikilvægt er að við endurskoðun landsskipulagsstefnu liggi fyrir greining á þörf fyrir gerð strandsvæðisskipulags fyrir landið í heild og tillögur um næstu svæðum.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Orkustofnun, Hafrannsóknarstofnun, Samgöngustofa, Vegagerðin og Samband íslenskra sveitarfélaga

- *Tímabil:* 2026-2027
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Vatnaáætlun Íslands, Hafið – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins

10. Stjórnsýsla ákvarðanatöku á hafsvæðum

Markmið: Að gera stjórnsýslu ákvarðanatöku um nýtingu hafsvæða skýra og skilvirka.

Stutt lýsing: Móta þarf umgjörð um ákvarðanatöku um staðbundna nýtingu á hafsvæðum sem tengist eldi og orkuvinnslu og verndun hafsvæða. Á grunni greiningar verður gerð breyting á lögum um skipulag haf- og strandsvæða sem skýri stjórnsýslu um ákvarðanatöku um nýtingu og vernd hafsvæða.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Matvælaráðuneytið, utanríkisráðuneytið, umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga.
- *Tímabil:* 2024-2026
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Stefna um lagareldi til 2040 (í vinnslu), Vatnaáætlun Íslands, Hafið – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins

11. Uppbygging ferðaþjónustumannvirkja á hálendinu

Markmið: Að uppbygging ferðaþjónustumannvirkja verði innan þolmarka hálendisins.

Stutt lýsing: Með auknum fjölda ferðamanna hefur ásókn á helstu ferðamannastaði á hálendi Íslands margfaldast. Mikilvægt er að greina þolmörk helstu áningarstaða miðhálendisins og meta á þeim grunni hvort þörf sé á að breyta áherslum í mannvirkjagerð fyrir næstu endurskoðun landsskipulagsstefnu.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Ferðamálastofa, Samband íslenskra sveitarfélaga og sveitarfélög á hálendinu. Umhverfisstofnun, Vatnajökulsþjóðgarður
- *Tímabil:* 2024-2026
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Ferðamálastefna, Landsáætlun um uppbyggingu innviða til verndar náttúru og menningarsögulegum minjum, Svæðisskipulag Suðurlandshálendisins

12. Kortlagning víðerna

Markmið: Að ljúka kortlagningu víðerna.

Stutt lýsing: Mikilvægt er að reglulega liggi fyrir uppfærð kort af umfangi og þróun víðerna á miðhálendinu. Í því felst að ákveða viðmið fyrir mat á umfangi víðerna í samræmi við lög um náttúruvernd. Kortlagning víðerna verður

uppfærð reglulega og gerð aðgengileg fyrir skipulagsvinnu sveitarfélaga og annarra aðila.

Ábyrgðarráðuneyti: Innviðaráðuneytið

- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið, Umhverfisstofnun
- *Tímabil:* 2024-2026
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Náttúruverndaráætlun

13. Skipulag í dreifbýli

Markmið: Að stuðla að sjálfbærri landnotkun í dreifbýli

Stutt lýsing: Unnar verða leiðbeiningar um það hvernig betur megi nýta skipulagsgerð til að draga fram megináhrifaþætti í dreifbýli og til að byggja undir æskilega þróun byggðar og landnotkunar. Þörf er á greinargóðum leiðbeiningum um ráðstöfun lands í dreifbýli sem tekur mið að varðveislu góðs ræktarlands ásamt aukinni þörf á landrými s.s. undir skógrækt, ferðaþjónustu, frístundabyggðar, íbúðauppbýggingar dreifbýli sem og hefðbundinna nytja. Leiðbeiningar munu einnig lúta að loftslagsmiðuðu skipulagi, landslagsvernd, neti verndarsvæða, líffræðilegri fjölbreytni og sjálfbærri byggð.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Matvælaráðuneytið, Samband íslenskra sveitarfélaga, Bændasamtök Íslands, Land og skógur, Ferðamálastofa
- *Tímabil:* 2024-2026
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Byggðaáætlun, Matvælaáætlun, Landbúnaðarstefna 2040, Land og líf, Landgræðsluáætlun og landsáætlun í skógrækt, Landslagssamningur Evrópu, Náttúruverndaráætlun.

14. Greining á vinnusóknarsvæðum

Markmið: Að við skipulag stærri svæða liggi fyrir upplýsingar um vinnusóknarsvæði.

Stutt lýsing: Unnin verður samræmd greining á vinnusóknar- og þjónustusvæðum stærstu þéttbýlisstaða. Mikilvægt er að við skipulag stærri svæða og uppbyggingu samgöngumannvirkja liggi fyrir upplýsingar um samspil heimila og vinnustaða.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun í samstarfi við Byggðastofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Vegagerðin, Samband íslenskra sveitarfélaga og landshlutasamtök sveitarfélaga, Skatturinn, Hagstofan
- *Tímabil:* 2024-2027

- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Byggðaaætlun, Samgönguáætlun

15. Gagnagátt og kortavefsjá um vernd og starfsemi á haf- og strandsvæðum

Markmið: Að upplýsingar um vernd og nýtingu haf- og strandsvæða séu aðgengilegar.

Stutt lýsing: Útbúin verði gagnagátt og kortavefsjá um vernd og starfsemi á haf- og strandsvæðum. Í kortavefsjá þarf að skilgreina strandlínu, eða núll-hæðarlínu, við þéttbýli og önnur byggð svæði þar sem hætta stafar af sjávarflóðum og vegna breytinga á sjávarborði í kjölfar loftslagsbreytinga.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Hafrannsóknarstofnun, Fiskistofa, Umhverfisstofnun, Landmælingar, Vegagerðin, Orkustofnun
- *Tímabil:* 2024-2025
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Stefna um lagareldi til 2040 (í vinnslu), Vatnaáætlun Íslands, Hafið – samræmd stefnumörkun um málefni hafsins

16. Skipulag og leyfisveitingar vegna vindorkuvera

Markmið: Að gera undirbúning fyrir skipulag og leyfisveitingar fyrir uppbyggingu vindorkuvera markvissan.

Stutt lýsing: Niðurstöður starfshóps um valkosti og greiningu á vindorku verða nýttar til að vinna leiðbeiningar sem gera undirbúning fyrir uppbyggingu vindorkuvera markvissan. Þær leiðbeiningar munu snúa að staðarvali í skipulagsgerð og umhverfismati ásamt öðrum þáttum sem snúa að leyfisveitingum. Miðað er við að slíkar leiðbeiningar verði unnar í framhaldi af lagasetningu um nýtingu vindorku.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun
- *Dæmi um samstarfsaðila:* Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytið og Samband íslenskra sveitarfélaga. *Tímabil:* 2024-2025
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:* Orkustefna Íslands 2050

17. Mælaborð um stöðu og þróun skipulagsmála

Markmið: Að bæta miðlun lykilupplýsinga um stöðu og þróun skipulagsmála.

Stutt lýsing: Greinargerð um stöðu og þróun skipulagsmála er nú lögð fram samhliða þingsályktun um landsskipulagsstefnu. Mikilvægt er að bæta aðgengi að rauntímaupplýsingum um lykilþætti í stöðu og þróun skipulagsmála og auðvelda eftirfylgni með stefnu skipulagsmála. Unnið verður mælaborð sem aðgengilegt verður á vef Skipulagsstofnunar.

- *Ábyrgðarráðuneyti:* Innviðaráðuneytið
- *Framkvæmdaaðili:* Skipulagsstofnun

- *Dæmi um samstarfsaðila:* Sjálfbært Ísland, Hagstofan, HMS, Vegagerðin, Samgöngustofa, UST, Ferðamálastofa
- *Tímabil:* 2024-2025
- *Tenging við aðrar stefnur/áætlanir:*

5. Áhrif á íslenskt samfélag

Landsskipulagsstefna felur í sér stefnu í skipulagsmálum fyrir landið í heild. Í henni eru samþættar áætlanir opinberra aðila um samgöngur, byggðamál, náttúruvernd, orkunýtingu og aðra málaflokka sem varða landnotkun og nýtingu haf- og strandsvæða og er hún útfærð með sjálfbæra þróun að leiðarljósi.

Gildandi landsskipulagsstefna var lögð fram á Alþingi haustið 2015. Á þeim tíma var umhverfi stefnumótunar ríkisins með öðrum hætti en nú er þar sem fáar málaflokkastefnur voru fyrirliggjandi. Með lögum um opinber fjármál, nr. 123/2015, hefur stefnumótun ríkisins fleygt fram. Endurskoðun landsskipulagsstefnu tekur nú mið að fleiri áætlunum en gildandi stefna og setur ný viðfangsefni í samhengi við skipulag landnotkunar og nýtingar haf- og strandsvæða. Jafnframt hefur Ísland undirgengist ýmsar alþjóðaskuldbindingar á síðustu árum, sem hafa snertiflöt við skipulagsmál. Kröfur til skipulagsgerðar eru því fleiri en þegar gildandi landsskiplagsstefna var mótuð. Í skýrslunni *Staða og þróun skipulagsmála* sem kynnt er samhliða Hvítbók um skipulagsmál er gerð grein fyrir stefnu stjórnvalda sem tengis nýtingu og vernd landsins og haf- og strandsvæða við landið.

Við upphaf endurskoðunar landsskipulagsstefnu lagði innviðaráðherra frameftirfarandi áherslur til grundvallar mótun stefnunnar: þjóðhagslega mikilvægir innviðir, samgöngur á miðhálandinu, landnýting í dreifbýli, landslag, jafnvægi í uppbyggingu íbúðarhúsnæðis, skipulag í þágu loftslagsmála, vindorka, fjölbreyttir ferðamátar og orkuskipti í samgöngum og skipulag haf- og strandsvæða. Um er að ræða talsverða breytingu frá gildandi stefnu þar sem viðfangsefnin voru sett fram undir fjórum meginmarkmiðum, um skipulag miðhálandisins, skipulag í dreifbýli, búsetumynstur og dreifingu byggðar og skipulag á haf- og strandsvæðum.

Endurskoðuð landsskipulagsstefna er nú sett fram undir þremur markmiðum sem öll grundvallast á sjálfbærri þróun. Við hvert markmið eru áherslur sem hafa tilvísun til þeirra landfræðilegu skiptingar sem gildandi stefna kveður á um og eiga ýmist við um skipulag á miðhálandinu, í dreifbýli, þéttbýli og á haf- og strandvæðum.

Landsskipulag er nú sett fram sem stefna til 15 ára og henni fylgir fimm ára aðgerðaáætlun. Aðgerðirnar miða einkum að því að gera skipulagsgerð sveitarfélaga skilvirkari með bættu aðgengi að grunngögnum og leiðbeiningum.

Helstu efnisbreytingar frá gildandi stefnu sem settar eru fram hér í hvítbók eru eftirfarandi.

Loftlagsmiðað skipulag og orkuskipti

Loftslagsmál með samdrætti í losun gróðurhúsalofttegunda, bindingu kolefnis og aðlögun að loftlagsbreytingum eru sett á oddinn. Kallað er eftir

Því að sveitarfélög útfæri í skipulagi stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum, hvernig draga eigi úr losun gróðurhúsalofttegunda og auka bindingu kolefnis. Áherslur um loftslagstengd viðfangsefni eru settar fram undir öllum markmiðum. Loftslagsbreytingar fela í sér miklar áskoranir í landnotkun og hinu byggða umhverfi sem fela í sér ný viðfangsefni í skipulagi landnotkunar. Settar eru fram aðgerðir sem miða að því að útvega sveitarfélögum til þess bær verkfæri ásamt bestu fáanlegu gögnum hverju sinni.

Húsnæðismál

Mikilvægt er að skipulagsgerð feli í sér stefnu um uppbyggingu húsnæðis í samræmi við húsnæðisáætlanir. Lögð er áhersla á að sveitarfélög stuðli að stöðugleika og jafnvægi á húsnæðismarkaði með skipulagi sem gerir ráð fyrir uppbyggingu hagkvæms og vandaðs íbúðarhúsnæðis sem svarar þörfum ólíkra félagshópa.

Traustir innviðir

Áhersla er á að tryggja íbúum alls landsins öryggi og góðu aðgengi með traustum innviðum fyrir flutningskerfi, raforku, vatns og varma, samgangna og fjarskipta. Sett er fram aðgerð um að skilgreina eigi þjóðhagslega mikilvæga innviði og skoða leiðir til að tryggja að ákvarðanir um uppbyggingu og viðhald innviða flutningskerfa með þjóðhagslegt mikilvægi nái fram að ganga.

Landslag

Sett eru fram þau nýmæli að landslagsgreining verði lögð til grundvallar í skipulagi til að efla þau gæði sem felast í landslagi, náttúrulegu og byggðu. Þannig verði gætt að fjölbreyttu og verðmætu landslagi við skipulagsgerð og vandað til staðarvals og hönnunar mannvirkja og byggðar.

Landnotkun í dreifbýli

Brýnt er að vernda gott ræktarland til að tryggja fæðuöryggi til langs tíma. Þeirri áherslu er fylgt eftir með aðgerð um að kortleggja gott ræktunarland á landsvísu til grundvallar skipulagsgerð sveitarfélaga og gerð leiðbeininga um skipulagsgerð í dreifbýli.

Skipulag haf- og strandsvæða

Áfram er unnið að stefnu um skipulag haf- og strandsvæða þar sem sú reynsla sem fékkst með gerð strandsvæðisskipulags Vestfjarða og Austfjarða er lögð til grundvallar. Sett er fram aðgerð um að hefja vinnu við gerð strandsvæðisskipulags fyrir Eyjafjörð og Skjálfanda. Jafnframt er sett fram aðgerð um að skýra ferli ákvarðanatöku um nýtingu og vernd á hafsvæðum við Ísland.

Vindorka

Skipulagsáherslur um nýtingu vindorku í sátt við umhverfi og samfélag eru nýmæli. Lögð er áhersla á að vindorkuver byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum, að staðinn verði vörður um sérstætt landslag og lífríki og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar landnotkunar við skipulagsgerð fyrir vindorku. Sett er fram aðgerð um markvissan undirbúning fyrir skipulag og leyfisveitingar fyrir uppbyggingu vindorkuvera sem felst í gerð leiðbeininga sem snúa m.a. að staðarvali og umhverfismati, en þær verða unnar í framhaldi af lagasetningu um nýtingu vindorku.

Frekara mat á áhrifum endurskoðaðrar landsskipulagsstefnu er að finna í umhverfismatsskýrslu sem fylgir hvítbók um skipulagsmál.

6. Hver er þín skoðun?

Markmið hvítbókar um skipulagsmál er að hvetja til umræðu um stefnuna og möguleg áhrif hennar á íslenskt samfélag til skemmri eða lengri tíma.

Brýnt er að innihald hvítbókar endurspegli eins og kostur er þessa þætti enda felst í henni tillaga að stefnumótun í skipulagsmálum fyrir landið allt til næstu ára.

Landsskipulagsstefna fellur undir lög um umhverfismat og er háð því samráði sem þar er kveðið á um. Hvítbók fylgir umhverfismatsskýra þar sem metin eru umhverfisáhrif markmiða Landsskipulagsstefnu á ýmsa umhverfisþætti.

Með hliðsjón af ofantöldu óskum við eftir álitu þínu á:

Lykilviðfangsefnum

- Endurspeglu lykilviðfangsefnin helstu áskoranir í skipulagsmálum til framtíðar?
- Ef ekki, hverju þarf að breyta/bæta við?

Markmiðum og mælikvörðum

- Endurspeglu markmiðin helstu áherslur sem snúa að skipulagsmálum?
- Er verið að nota rétta mælikvarða?
- Ef ekki, hverju þarf að breyta/bæta við?

Áherslum og framfylgd

- Eru áherslur viðeigandi fyrir skipulagsvinnu næstu ára?
- Stuðlar leiðbeining um framfylgd og útfærslu áherslna til þess að skipulagsvinna verði sem markvissust?
- Ef ekki, hverju þarf að breyta/bæta við?

Umhverfismati

- Endurspeglar niðurstaða umhverfismatsins áherslur landsskipulagsstefnu?
- Ef ekki, hverju þarf að breyta/bæta við?

Öðru því sem gæti stuðlað að betra skipulagi

6.1 Helstu tímasetningar kynninga

Landsskipulagsstefna er á þingmálaskrá fyrir haustþing 2023 og er gert ráð fyrir að tillaga að þingsályktun verði lögð fyrir Alþingi seint á haustþingi. Í hvítbók er tillaga að landsskipulagsstefnu sem er grunnur að komandi þingsályktunartillögu.

Hvítbók um skipulagsmál ásamt umhverfisskýrslu og greinargerð um stöðu og þróun skipulagsmála á Íslandi, verður kynnt í samráðsgátt í sex vikur frá 20. september til 31. október.

7. Framfylgd landsskipulagsstefnu

Landsskipulagsstefna felur í sér samræmda stefnu ríkisins í skipulagsmálum fyrir landið í heild og er útfærð með tilliti til skipulags landnotkunar og haf- og strandsvæða. Landsskipulagsstefnu þarf að hafa til hliðsjónar við skipulagsgerð sveitarfélaga og aðra áætlanagerð um þróun byggðar og landnýtingu. Landsskipulagsstefnu er fyrst og fremst framfylgt með skipulagsgerð sveitarfélaga. Samkvæmt skipulagslögum skulu sveitarfélög byggja á landsskipulagsstefnu við gerð aðal- og svæðisskipulags og taka mið af henni við gerð skipulagsáætlana. Í stefnunni er við hverja áherslu kveðið á um hvernig henni skuli framfylgt í skipulagsgerð sveitarfélaga og ríkisins eftir landfræðilegri afmörkun. Eftirfarandi ták skýra afmörkunina og gefa til kynna að hverju tiltekin tilmæli snúa: skipulagi á miðhálandinu, í dreifbýli, þéttbýli, á haf- og strandsvæðum eða öllu framangreindu:

Skipulag miðhálandisins

Skipulag dreifbýlis

Skipulag þéttbýlis

Skipulag haf- og strandsvæða

Á við allt framangreint

Í landsskipulagsstefnu eru sett fram sjónarmið og áherslur í skipulagsmálum til útfærslu í skipulagsáætlunum sveitarfélaga. Það er síðan á valdi hvernar sveitarstjórnar að útfæra hvernig hún telur eiga við að vinna úr þeirri stefnu innan sinnar lögsögu og í samvinnu við önnur sveitarfélög þegar þannig háttar til. Hafa þarf í huga að þrátt fyrir að tillaga að landsskipulagsstefnu geri ráð fyrir ýmsum aðgerðum sem eiga að útfæra nánar og leiðbeina um einstök markmið stefnunnar, er framkvæmd þeirra verkefna ekki forsenda þess að sveitarfélög geti byggt skipulagsgerð sína á viðkomandi áherslum landsskipulagsstefnu.

Landsskipulagsstefna hefur auk þess áhrif á áætlanir stjórnvalda á landsvísu í einstökum málaflokkum sem varða landnotkun og byggðaþróun. við mótun slíkra áætlana ríkisins sé horft til þeirra áherslna sem settar eru fram í landsskipulagsstefnu. Það getur átt við áætlanir eins og byggðááætlun, húsnæðisáætlun, kerfisáætlun, rammaáætlun og samgönguáætlun, svo dæmi séu tekin.

7.1 Markmið um vernd umhverfis og náttúru

Áhersla a.

Skipulag feli í sér stefnu um loftslagsmál með kolefnishlutleysi og orkuskipti að leiðarljósi. Stefnt verði að því að draga eins og kostur er úr losun gróðurhúsalofttegunda og jarðefnaeldsneyti fasað út á lofti, láði og legi.

- Við skipulagsgerð verði mörkuð stefna um loftslagsmál. Hún feli í sér stefnu um að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda frá byggð, samgöngum og landnotkun og að auka kolefnisbindingu, með kolefnishlutleysi að leiðarljósi.
- Skipulag miði að eins miklum og skjótum árangri og kostur er við að draga úr losun og auka bindingu gróðurhúsalofttegunda.
- Útfæra þarf skipulagsákvæði um þróun byggðar, samgöngur og landnotkun og setja, eftir því sem við á, mælanleg markmið um árangur í loftslagsmálum.
- Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á loftslagsáhrifum skipulagstillagna og annarra valkosta um stefnu og útfærslu byggðar, samgangna og landnotkunar, sem til greina koma.
- Í skipulagi skal horfa til losunar frá landi og landnotkun og áhrifa ólíkrar landnotkunar á getu jarðvegs og gróðurs til að binda kolefni. Nýta skal bestu fáanlegu þekkingu á samspili landnotkunar og losunar gróðurhúsalofttegunda.
- Skipulag taki mið af aðgerðaáætlun stjórnvalda í loftslagsmálum og bestu fáanlegu leiðbeiningum um loftslagsmiðað skipulag.

Áhersla b.

Skipulag feli í sér stefnu og skipulagsákvæði um innviði fyrir loftslagsvænar samgöngur, með áherslu á vistvæna ferðamáta og orkuskipti í samgöngum.

MIÐHÁLENDI

- Skipulag samgöngukerfis miðhálandisins stuðli að jafnvægi milli ólíkra ferðamáta.
- Við skipulagsgerð á miðhálandinu verði hugað að orkuskiptum en uppbygging innviða skal vera í samræmi við áherslur landsskipulagsstefnu um uppbyggingu á miðhálandinu.

DREIFBÝLI

- Í skipulagi í dreifbýli verði, eftir því sem kostur er, skilyrði fyrir samtengdu kerfi samgangna, með áherslu á virka ferðamáta og almenningssamgöngur.
- Við skipulagsgerð verði gert ráð fyrir innviðum fyrir orkuskipti, s.s. hleðslustöðvum sem styðja við orkuskipti í samgöngum á landi, sjó og í lofti.

ÞÉTTBÝLI

- Í skipulagi í þéttbýli verði hugað að innviðum fyrir loftslagsvænar samgöngur, með áherslu á virka ferðamáta og almenningssamgöngur.
- Við skipulagsgerð verði gert ráð fyrir innviðum fyrir orkuskipti, s.s. hleðslustöðvum sem styðja við orkuskipti í samgöngum í íbúðahverfum, á atvinnusvæðum, við hafnir og stofnvegi.
- Við skipulagsgerð verði sett fram stefna og skipulagsákvæði um gatnakerfi og hönnun og útfærslu göturýma sem taki mið af fjölbættu hlutverki gatna sem umferðarleiða og bæjarrýma.
- Skipulag og útfærsla gatnakerfis og göturýma innan byggðarheilda taki mið af leiðbeiningum um sjálfbært skipulag og vistvænar samgöngur í þéttbýli, *Mannlíf, byggð og bæjarrými*.

Áhersla c.

Skipulag miði að því að vernda land þar sem er kolefnisríkur jarðvegur. Jafnframt stuðli skipulag að því að draga úr hnignun vistkerfa og endurheimt þeirra sem hafa raskast, með það að markmiði að draga úr losun og auka bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri.

- Skipulag og ákvarðanir um nýtingu lands á miðhálandinu, m.a. til beitar, taki mið af ástandi þess og vistgetu og stuðli að viðgangi og virkni vistkerfa. Þetta verði m.a. útfært með skipulagsákvæðum um beitar svæði í samráði við bændur og Land og skóg. Þau miði að því að beitarálag sé í samræmi við ástand vistkerfa og markmið um að endurheimta og styrkja náttúruleg vistkerfi og stöðva hnignun þeirra, þ.m.t. jarðvegs. Með þeim verði stuðlað að því að beit á miðhálandinu verði stjórnað þannig að landnýting verði sjálfbær, valdi ekki hnignun gróðurs eða jarðvegs eða hamli náttúrulegri framvindu vistkerfa á illa fögnu landi.
- Hverfisvernd verði eftir aðstæðum nýtt til að vernda land sem er talið viðkvæmt fyrir búfjárbreit.
- Í skipulag verði sett ákvæði, eftir því sem við á, um landgræðslu og landgræðslusvæði til að bregðast við rofskemmdum.

- Við skipulagsgerð verði lagt mat á ástand lands með tilliti til virkni vistkerfa og kolefnisbúskapar.
- Í skipulagi verði sett fram stefna um varðveislu og bindingu kolefnis í jarðvegi og gróðri og hún útfærð í skipulagsákvæðum um landnotkun, þar á meðal við ákvarðanir um ráðstöfun lands undir mannvirki, ræktun og byggð.
- Við skipulagsgerð verði mörkuð stefna um vernd og endurheimt votlendis og hún útfærð í skipulagsákvæðum um landnotkun. Stefnan miði að því að varðveita og binda kolefni í votlendi og vernda líffræðilega fjölbreytni.
- Skipulag í dreifbýli stuðli að því að draga úr hnignun vistkerfa og endurheimta vistkerfi sem hafa raskast. Það getur m.a. falist í stefnu um verndun og eflingu gróðurs og jarðvegs.
- Vistgerðaflokkun, ásamt bestu fáanlegu upplýsingum og stefnum um uppgræðslu lands, verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum.

- Við afmörkun þéttbýlis og ráðstöfun lands undir byggð verði lagt mat á ástand lands með tilliti til virkni vistkerfa og kolefnisbúskapar og miðað að því að vernda land þar sem eru miklar kolefnisbirgðir.

Áhersla d.

Skipulag stuðli að verndun og varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni, sérstæðrar náttúru og menningarminja.

- Við skipulagsgerð á miðhálandinu verði mörkuð stefna um verndun sérstæðrar náttúru og líffræðilegrar fjölbreytni með áherslu á verndun mikilvægra vistgerða og gróðurlenda og verðmætra menningarminja.
- Stefna um verndun náttúrugæða hálandisins verði eftir því sem við á útfærð með hverfisvernd í skipulagsáætlunum.
- Við skipulagsgerð verði þess gætt að mannvirki og umferð um hálandið skerði sérkenni og náttúrugæði hálandisins sem minnst, þannig að líffræðilegri fjölbreytni sé viðhaldið og verðmætar menningarminjar verndaðar.

- Við skipulagsgerð í dreifbýli verði lögð áhersla á að varðveita náttúru og menningarsögulegar minjar sem hafa staðbundið eða víðtækara gildi út frá sögu, náttúruferi eða menningu og að viðhalda líffræðilegri fjölbreytni.
- Við skipulagsgerð verði gætt að því að byggð gangi ekki að óþörfu á svæði sem eru verðmæt vegna náttúruverndar og að frístundabyggð verði almennt á afmörkuðum samfelldum svæðum sem skerði ekki mikilvæg eða viðkvæm svæði með tilliti til náttúruverndar.
- Við skipulagsgerð verði viðhald og útbreiðslu náttúruskóga og vernd líffræðilegrar fjölbreytni tryggð.
- Vistgerðaflokkun, ásamt stefnum og áætlunum um landgræðslu og vatnaáætlun, verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum.

- Við skipulag haf- og strandsvæða verði viðhaldið líffræðilegri fjölbreytni og framleiðslugetu hafsins með því að standa vörð um vistkerfi og ástand sjávar, m.a. með ástandsmati og vöktun.
- Skipulag haf- og strandsvæða viðhaldi sérkennum og náttúrugæðum með verndun sérstæðrar náttúru og menningarminja.

Áhersla e.

Skipulag miði að því að varðveita fjölbreytt og verðmætt landslag, svo sem óbyggð víðerni og landslagsheildir.

- Í skipulagi verði sérkennum miðhálandisins og sérstæðri náttúru þess viðhaldið með áherslu á verndun víðerna hálandisins og landslagsheilda. Við skipulagsgerð verði þess gætt að mannvirki og umferð um hálandið skerði víðerni og önnur sérkenni hálandisins sem minnst. Jafnframt verði kannaðir möguleikar á endurheimt víðerna.
- Til grundvallar stefnumörkun á miðhálandinu verði kort af umfangi óbyggðra víðerna og svæða sem njóta verndar haft til hliðsjónar.
- Á svæðum sem flokkast sem víðerni verði svigrúm fyrir takmarkaða mannvirkjagerð, svo sem gönguskála, vegslóða og göngu- og reiðleiðir. Umfangsmeiri mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni hálandisins.
- Í skipulagi miðhálandisins verði vandað til staðarvals og hönnunar mannvirkja með tilliti til staðbundinna gæða sem felast í landslagi. Hönnun mannvirkja taki mið af landslagi, kennileitum, sjónlínnum og útsýni. Sérstaklega verði vandað til hönnunar bygginga og annarra mannvirkja sem mynda ný kennileiti.
- Stefna um verndun víðerna hálandisins verði eftir því sem við á útfærð með hverfisvernd, m.a. þannig að þau svæði verði hverfisvernduð sem tilgreind eru í verndarflokki áætlunar um vernd og orkunýtingu landsvæða og í náttúruverndaráætlun.

- Á dreifbýlissvæðum sem flokkast sem víðerni verði svigrúm fyrir takmarkaða mannvirkjagerð, svo sem gönguskála, vegslóða og göngu- og reiðleiðir. Umfangsmeiri mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni.
- Landslagsgreining verði lögð til grundvallar skipulagsákvörðunum og miðað að því að virða sérkenni landbúnaðarlands og varðveita jarðfræðilega fjölbreytni og menningarlandslag.

- Við skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum verði gætt að varðveislu verðmæts landslags, landslagsheilda og óbyggðra víðerna á landi.

Áhersla f.

Skipulagsgerð vegna orkunýtingar gæti að náttúruvernd..

MIÐHÁLENDI

- Skipulagsákvæðanir um landnýtingu og mannvirkjagerð vegna orkuvinnslu á miðhálandinu skulu grundvallast á sjálfbærri nýtingu orkuaúðlinda og verndun víðerna og líffræðilegrar fjölbreytni. Meiri háttar mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni eða landslagsheildir hálandisins.

DREIFBÝLI

- Skipulag gefi kost á að nýta orkuaúðlindir í dreifbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Mannvirki vegna orkuvinnslu falli sem best að landslagi og annarri landnotkun.
- Við greiningu á valkostum vegna nýrrar orkuvinnslu verði leitast við að koma í veg fyrir neikvæð áhrif á náttúru, landslag og víðerni.

HAF & STRÖND

- Nýting vistvænna orkuaúðlinda á haf- og strandsvæðum verði í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérkenni svæða og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar nýtingar.

Áhersla g.

Skipulag mannvirkja, byggða og bæjarrýma efla þau gæði sem felast í náttúrulegu og manngerðu landslagi.

- Við skipulagsgerð í dreifbýli taki ráðstöfun lands fyrir uppbyggingu og ræktun mið af þeim gæðum sem felast í landslagi. Leitast verði við að haga skipulagi og hönnun mannvirkja þannig að fjölbreytt og verðmætt landslag sé varðveitt, svo sem sérstakar landslagsheildir og búsetulandslag sem hefur menningarlegt gildi. Stefnt verði að því efla þau gæði sem felast í landslagi, náttúrulegu og manngerðu.
- Stefna í skipulagi um ráðstöfun lands fyrir uppbyggingu og ræktun í dreifbýli taki mið af áhrifum á hið opna land og náttúrulegt landslag og viðhaldi óbyggðum víðernum.
- Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á náttúrulegu og byggðu landslagi.
- Skipulag miði að því að uppbygging og landnýting falli sem best að heildarsvipmóti lands. Skipulagsákvæðanir um staðsetningu og hönnun nýrra mannvirkja taki mið af byggingarhefðum, landslagi og staðháttum þar sem m.a. er hugað að kennileitum, sjónlínunum og útsýni. Sérstaklega verði vandað til hönnunar bygginga og annarra mannvirkja sem mynda ný kennileiti.
- Við skipulagsgerð í dreifbýli verði landslag og staðareinkenni greind á grundvelli flokkunar landslagsgerða á landsvísu. Niðurstöður greiningarinnar verði lagðar til grundvallar við mörkun stefnu um ráðstöfun lands til uppbyggingar og ræktunar með það að markmiði að byggja á þeim gæðum sem felast í landslagi og sérkennum náttúru og byggðar, viðhalda þeim og efla.

- Skipulag byggðar taki mið af þeim gæðum sem felast í landslagi. Við hönnun byggðar og bæjarrýma verði stefnt að því að efla þau gæði sem felast í landslagi, náttúrulegu og manngerðu. Leitast verði við að haga skipulagi og hönnun byggðar og mannvirkja þannig að fjölbreytt og verðmætt landslag sé varðveitt, svo sem sérstakar landslagsheildir, bæjar- eða borgarlandslag sem hefur menningarlegt gildi.
- Umhverfismat skipulagsáætlana feli í sér mat á áhrifum skipulagstillagna og annarra valkosta um stefnu og útfærslu byggðar sem til greina koma á byggt landslag.
- Við skipulagsgerð verði vandað til staðarvals og hönnunar mannvirkja í þéttbýli með tilliti til staðbundinna gæða sem felast í landslagi. Hönnun byggðar og mannvirkja taki mið af landslagi, kennileitum, sjónlínunum, útsýni og þeirri byggð sem fyrir er.

7.2 Markmið um gott samfélag

Áhersla a.

Skipulag feli í sér stefnu um aðlögun að loftslagsbreytingum sem styrkir viðnámsþrótt viðkomandi samfélags til langs tíma.

MIÐHÁLENDI

- Við skipulag á miðhálandinu verði, eftir því sem við á, tekið tillit til loftslagstengdrar náttúruvár og áhrifa loftslagsbreytinga á innviði.

DREIFBÝLI

- Við skipulagsgerð í dreifbýli verði greint hvaða áskorana er að vænta til langs tíma vegna afleiðinga loftslagsbreytinga sem varðað geta ákvarðanir um landnotkun. Tekið verði tillit til breytinga, s.s. á rennsli eða farvegum jökuláa, flóðahættu, sandfoks, hækkunar sjávarborðs og ágangs sjávar, vatnsflóða, hörfunar jökla, skriðufalla, úrkomuákefðar, ofviðra, gróðurelda og líffræðilegrar fjölbreytni. Byggt verði á bestu fáanlegu upplýsingum um viðkomandi áhættu, þ.m.t. vísindaskýrslum Veðurstofu Íslands um áhrif loftslagsbreytinga á náttúrufar og samfélag hér á landi.
- Í skipulagsáætlunum verði tekin afstaða til þess hvaða takmarkanir þekktar afleiðingar loftslagsbreytinga setja uppbyggingu og landnýtingu í dreifbýli og sett viðeigandi skipulagsákvæði þar sem við á. Byggt verði á stefnumótun á landsvísu um aðlögun að loftslagsbreytingum og viðbrögð við loftslagstengdri náttúruvá.

ÞÉTTBÝLI

- Við skipulagsgerð í þéttbýli verði greint hvaða áskorana er að vænta í sveitarfélaginu til langs tíma vegna afleiðinga loftslagsbreytinga sem varðað geta ákvarðanir um landnotkun og þróun byggðar í þéttbýli. Það getur átt við um breytingar á rennsli eða farvegum jökuláa, hækkun sjávarborðs og ágang sjávar, vatnsflóð, flóðbylgjur, sandfok, hörfun jökla, skriðuföll, úrkomuákefð, ofviðri, gróðurelda og líffræðilega fjölbreytni. Byggt verði á bestu fáanlegu upplýsingum um viðkomandi áhættu, þ.m.t. vísindaskýrslum Veðurstofu Íslands um áhrif loftslagsbreytinga á náttúrufar og samfélag hér á landi.
- Í skipulagsáætlunum verði tekin afstaða til þess hvaða takmarkanir þekktar afleiðingar loftslagsbreytinga setja uppbyggingu og landnotkun í viðkomandi þéttbýli og sett viðeigandi skipulagsákvæði þar sem við á. Byggt verði, eftir því sem við á, á stefnumótun á landsvísu um aðlögun að loftslagsbreytingum og um viðbrögð við loftslagstengdri náttúruvá.
- Við skipulagsgerð verði tekið tillit til áhrifa loftslagsbreytinga, s.s. vegna hækkunar sjávarborðs, og náttúruvár, s.s. snjóflóða, skriðufalla, vatnsflóða, eldgosa, jökulhlaupa og jarðskjálfta, með það að markmiði að varna slysum á fólki og tjóni á mannvirkjum. Upplýsingar Veðurstofu

Íslands um náttúruvá og loftslagsbreytingar verði lagðar til grundvallar skipulagsákvörðunum.

- Við skipulagsgerð verði sérstaklega hugað að því hvernig nýta megi sjálfbærar ofanvatnslausnir til að milda og takast á við áhrif loftslagsbreytinga á byggð.

HAF & STRÖND

- Við gerð strandsvæðisskipulags verði tekið mið af bestu fánlegu upplýsingum um áhrif loftslagsbreytinga, svo sem um breytingar á sjávarborði, hlýnun og súrnun sjávar og röskun búsvæða.
-

Áhersla b.

Skipulag verði loftslagsmiðað og feli í sér samþætta stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli þar sem vexti er beint að þeim kjörnum sem fyrir eru, með áherslu á búsetufrelsi og að draga úr ferðapörf.

- Skipulag landnotkunar í dreifbýli styðji við búsetu og samfélag í dreifbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands til nýtingar og verndar og samþættri stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli. Ákvarðanir um ráðstöfun lands fyrir uppbyggingu taki mið af staðareinkennum s.s. víðernum, sérkennum landbúnaðarlands, varðveislu nytjalands og menningarlandslags.
- Við skipulagsgerð verði miðað að því að styðja og styrkja samfélag viðkomandi byggðarlags með því að beina vexti að þeim kjörnum sem fyrir eru. Í dreifbýli tengist fjölgun íbúða fremur búrekstri eða annarri staðbundinni landnýtingu eða atvinnustarfsemi.

- Skipulag landnotkunar eflir búsetu og samfélag í þéttbýli með langtímasýn um ráðstöfun lands og samþættri stefnu um byggðapróun í þéttbýli og dreifbýli.
- Við skipulagsgerð verði skilgreindir meginkjarnar í hverjum landshluta og vinnusóknar- og þjónustusvæði þeirra. Uppbyggingu, þar á meðal samgangna, verði hagað þannig að hún sé til þess fallin að styrkja kjarnana sem sjálfbæra burðarása viðkomandi nærsamfélags.
- Í skipulagi verði skýr skil milli þéttbýlis og dreifbýlis og vaxtarmörk þéttbýlisstaða skilgreind með það fyrir augum að efla viðkomandi þéttbýlisstað og standa um leið vörð um landbúnaðarland og önnur verðmæt landgæði.
- Í skipulagi verði stuðlað að bættu búsetufrelsi með sem jöfnustu aðgengi að grunnþjónustu, húsnæði og fjölbreyttum atvinnutækifærum.
- Í skipulagi þéttbýlisstaða verði almennt haft að leiðarljósi að minnka ferðapörf með því að þetta byggð, blanda atvinnustarfsemi, verslun og þjónustu og tengja við íbúðarbyggð í þágu sjálfbærni daglegs lífs og aukinna lífsgæða.
- Skipulag byggðar stuðli að sjálfbærri þróun þéttbýlisstaða með þéttri, samfelldri byggð, endurskipulagningu vannýttra svæða og eflingu nærsamfélags.
- Skipulag byggðar og landnotkunar miði að því að draga úr loftslagsáhrifum samgangna, með áherslu á virka ferðamáta og almenningsamgöngur.

Áhersla c.

Skipulag tryggi tækifæri fyrir ólíka félagshópa til að hafa áhrif á ákvarðanir um nærumhverfi sitt.

- Við skipulagsgerð verði möguleiki íbúa til að hafa áhrif á mótun nærumhverfis síns tryggður í öllu skipulagsferlinu; frá forsendugreiningu til tillögugerðar og kynningar endanlegra skipulagstillagna.
 - Beitt verði fjölbreyttum aðferðum við kynningu og samráð til að tryggja aðgengi að upplýsingum og möguleika ólíkra félagshópa til þátttöku.
 - Huga þarf að skýrri og góðri framsetningu skipulagsgagna sem auðvelda almenningi að kynna sér tillögur og tileinka sér efni þeirra.
-

Áhersla d.

Skipulag greiði fyrir skilvirkum samgöngum þar sem jafnvægi milli ólíkra ferðamáta er haft að leiðarljósi.

- Viðhald og frekari uppbygging samgöngukerfis á miðhálandinu stuðli að góðu aðgengi að hálandinu og jafnvægi milli ólíkra ferðamáta, með orkuskipti að leiðarljósi. Samgöngukerfi miðhálandisins verði þróað, t.a.m. með útfærslu einstakra stofnvega og öryggishlutverks þeirra vegna náttúruvár.
- Samgöngumannvirki og umferð hafi lágmarksáhrif á viðerni og óbyggðaupplifun.
- Sveitarfélög á miðhálandinu geri grein fyrir og marki stefnu um þjóðvegi, þ.e. stofnvegi og landsvegi, í aðalskipulagi í samræði við Vegagerðina í samræmi við lög um náttúruvernd. Skipulagsákvæði um vegi á miðhálandinu feli í sér að vegaframkvæmdum verði haldið í lágmarki, möskvar vegakerfisins verði sem stærstir og að hönnun allra vega taki mið af náttúruvernd, sérstaklega með tilliti til landslags, víðerna og verndar viðkvæmra svæða.
- Við skipulagsgerð verði leitað jafnvægis varðandi aðgengi að áhugaverðum stöðum með mismunandi ferðamátum þannig að ferðafólki á vélknúnum farartækjum sé tryggður aðgangur að fjölbreyttum svæðum en jafnframt verði tryggð kyrrlát svæði án umferðar vélknúinna farartækja.
- Ferðamannaleiðir (gönguleiðir, reiðleiðir og reiðhjólaleiðir) verði eftir því sem kostur er aðskildar frá meginvegakerfi miðhálandisins.
- Í skipulagsáætlunum verði tekin afstaða til þess hvar gera megi ráð fyrir lendingarstöðum þyrlna og flugvéla og eftir atvikum afmörkuð kyrrlát svæði án umferðar vélknúinna farartækja í lofti, á legi og landi.

- Skipulag landnotkunar í dreifbýli feli í sér samþætta stefnu um byggðapróun með áherslu á greiðar, öruggar og vistvænar samgöngur og fjölbreyttan ferðamáta. Við skipulag byggðar og samgangna verði miðað við að sem flestir íbúar komist til næsta meginkjarna á innan við einni klukkustund. Skipulag feli einnig í sér stefnu um almenningssamgöngur. Jafnframt verði mótuð stefna um tengingar milli helstu meginkjarna í samræmi við samgönguáætlun.
- Sveitarfélög geri grein fyrir og marki stefnu um aðra vegi en þjóðvegi í aðalskipulagi í samræmi við lög um náttúruvernd.
- Sveitarfélög nýti skipulagsgerð til þess að skilgreina meginleiðir ferðamanna, gangandi, ríðandi og hjólandi.

- Skipulagsgerð í þéttbýli stuðli að greiðum samgöngum innan skilgreindra vinnusóknar- og þjónustusvæða, með styrkingu byggðar að leiðarljósi.
 - Sveitarfélög marki í skipulagi samþætta stefnu um byggð og samgöngur. Áhersla verði lögð á göngu- og hjólavænt umhverfi og að tvinna saman almenningsamgöngur og byggðaskipulag.
 - Gatnaskipulag og gatnahönnun miði að því að skapa bæjarrými og umferðarrými fyrir akandi, hjólandi og gangandi vegfarendur. Við skipulagsgerð verði byggt á leiðbeiningum um sjálfbært skipulag og vistvænar samgöngur í þéttbýli, *Mannlíf, byggð og bæjarrými*.
-

- Á haf- og strandsvæðum verði tryggðar öruggar og greiðar samgöngur og gott aðgengi að höfnum. Í því felst að ákvarðanir um staðbundna nýtingu byggi á mati á siglingaöryggi.
-

Áhersla e.

Skipulag stuðli að jöfnu aðgengi að orku um land alt og traustum veituvinnviðum sem tryggja öryggi.

- Skipulag gefi kost á uppbyggingu fjarskiptamannvirkja til að tryggja örugg fjarskipti, um leið og gætt verði að áhrifum á náttúru og landslag. Skipulagsákvæðanir um fjarskiptamannvirki geri kleift að byggja upp traust fjarskiptakerfi og taki mið af landsskipulagsstefnu um víðerni og náttúru miðhálandisins.
- Við umhverfismat kerfisáætlunar verði lagt mat á áhrif mismunandi kosta varðandi legu og útfærslu raforkuflutningsmannvirkja á víðerni og náttúru hálandisins. Á miðhálandinu taki slíkt umhverfismat til kosta sem felast í lagningu jarðstrengja auk loftlína.
- Við skipulagsgerð skal taka mið af tengingu við flutningskerfi raforku og áhrifa þess á náttúrugæði og umhverfisvernd.

- Skipulagsákvæðanir um fjarskiptamannvirki í dreifbýli geri kleift að byggja upp traust fjarskiptakerfi en taki jafnframt tillit til áhrifa á náttúru og landslag.
- Skipulagsákvæðanir um raforkuflutningsmannvirki geri kleift að tryggja örugga afhendingu raforku, um leið og tekið er tillit til áhrifa á náttúru og landslag. Við skipulagsákvæðanir um lagningu raflína verði lagt mat á umhverfisáhrif, þar á meðal sjónræn áhrif, og leitast við að velja þann kost sem valdi minnstum neikvæðum umhverfisáhrifum.
- Í skipulagi skal gera grein fyrir aðgengi íbúa og atvinnustarfsemi í dreifbýli að neysluvatni og skýra hvernig fráveitu er háttað. Tryggja skal að veitulausnir uppfylli gæðakröfur.

- Skipulagsákvæðanir um fjarskiptamannvirki í þéttbýli geri kleift að byggja upp traust fjarskiptakerfi, en taki jafnframt tillit til umhverfisáhrifa.
- Skipulagsákvæðanir um raforkuflutningsmannvirki geri kleift að tryggja örugga afhendingu raforku, um leið og tekið er tillit til áhrifa á landslag og aðra landnotkun.
- Í skipulagi skal gera grein fyrir því hvernig vatnsveita uppfyllir þarfir íbúa og atvinnulífs með sjálfbæra nýtingu vatnsauðlindarinnar að leiðarljósi.
- Við skipulagsgerð þarf að tryggja að fráveita anni þörfum íbúa og atvinnulífs þannig að viðmið um gæði viðtaka séu uppfyllt. Nýta skal blágrænar ofanvatnslausnir eins og kostur er til að lágmarka álag á fráveitu.

- Skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum stuðli að öruggum raforku- og fjarskiptastrengjum fyrir íbúa og atvinnulíf, þar sem tekið er mið af annarri starfsemi á viðkomandi svæði, s.s. veiðum og staðbundinni nýtingu við ákvörðun um staðsetningu þeirra.
 - Stuðlað verði að heilnæmi umhverfis með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd við uppbyggingu vatns- og fráveitu.
-

Áhersla f.

Skipulag geri nauðsynlegar ráðstafanir til að stuðla að öryggi almennings gagnvart náttúruvá.

MIÐHÁLENDI

- Við ákvarðanir um mannvirkjagerð á miðhálandinu verði tekið tillit til hættu sem talin er stafa af náttúruvá, s.s. snjóflóðum, skriðuföllum, vatnsflóðum, eldgosum, jökulhlaupum og jarðskjálftum.

DREIFBÝLI

- Í skipulagi í dreifbýli verði tekið tillit til þeirrar hættu sem stafar af náttúruvá, s.s. snjóflóðum, skriðuföllum, vatnsflóðum, eldgosum, jökulhlaupum og jarðskjálftum. Sérstaklega verði hugað að aukinni náttúruvá af völdum aukinnar eldvirkni og loftslagsbreytinga.
- Í skipulagi verði hugað sérstaklega að hættu sem fylgir gróðureldum og hugað að flóttaleiðum og brunavörnum í frístundabyggð og á skógræktarsvæðum.
- Skipulag byggji á bestu fáanlegum upplýsingum um náttúruvá.

ÞÉTTBÝLI

- Við skipulag byggðar í þéttbýli verði tekið tillit til þeirrar hættu sem stafar af náttúruvá, s.s. snjóflóðum, skriðuföllum, vatnsflóðum, eldgosum, jökulhlaupum og jarðskjálftum. Sérstaklega verði hugað að aukinni náttúruvá af völdum aukinnar eldvirkni og loftslagsbreytinga.
- Skipulag byggji á bestu fáanlegum upplýsingum um náttúruvá.

HAF & STRÖND

- Við skipulag á haf- og strandsvæðum verði tekið tillit til náttúruvár. Við greiningu á valkostum fyrir staðbundna nýtingu á strandsvæðum þarf að meta, eins og kostur er, hvort fyrirhugaðri starfsemi stafi hættu af náttúruvá.

Áhersla g.

Skipulag feli í sér stefnu um yfirbragð byggðar og annarra mannvirkja, skapi aðlaðandi og öruggt umhverfi sem veitir möguleika til hreyfingar, endurnæringar og samskipta í nærumhverfi.

- Við skipulag í dreifbýli verði stuðlað að gæðum hins byggða umhverfis og vandað til staðarvals, yfirbragðs og hönnunar mannvirkja. Tekið verði mið af staðareinkennum og staðbundnum gæðum sem felast í menningararfi, náttúru og landslagi.
- Í skipulagi í dreifbýli verði gert ráð fyrir vönduðum útivistarsvæðum af mismunandi stærð og gerð sem henta fyrir hreyfingu, leik, samskipti og endurnæringu ólíkra aldurs- og getuhópa.

- Við skipulag byggðar og bæjarhönnun í þéttbýli verði stuðlað að gæðum í hinu byggða umhverfi og sett fram stefna og ákvæði um byggðamynstur og mælikvarða, og samspil byggðar, bæjarrýma og samgangna.
- Við skipulag byggðar og bæjarhönnun verði tekið tillit til sögulegs samhengis í þróun byggðar og byggingararfurinn nýttur til að styrkja sérkenni og staðaranda. Yfirbragð og mælikvarði nýrrar byggðar falli að bæjarmynd viðkomandi staðar og sögulegri byggð.
- Skipulag byggðar skapi góð skilyrði til búsetu og góða umgjörð um mannlíf á hverjum stað með vandaðri og viðeigandi hönnun byggðar og almenningsrýma. Við skipulagsgerð verði byggt á leiðbeiningum um sjálfbært skipulag og vistvænar samgöngur í þéttbýli, *Mannlíf, byggð og bæjarrými*.
- Í skipulagsáætlunum verði sett fram stefna og skipulagsákvæði um bæjarrými og bæjarhönnun sem tryggir gott framboð þjónustu ásamt fjölbreyttum og lifandi bæjarrýmum þar sem hugað er að heilnæmi og öryggi umhverfisins og góðum innbyrðis tengslum.
- Í skipulagi verði gert ráð fyrir heildstæðu kerfi vandaðra almenningsrýma og útivistarsvæða af mismunandi stærð og gerð sem henta fyrir hreyfingu, leik, samskipti og endurnæringu ólíkra aldurs- og getuhópa.
- Í skipulagi verði sett fram stefna og skipulagsákvæði um gróður og náttúru í hinu byggða umhverfi með það að markmiði að fegra og bæta umhverfi, skapa aðlaðandi og áhugaverða umgjörð um hreyfingu og útiveru og í þágu loftslagsmála með viðhaldi líffræðilegrar fjölbreytni og sjálfbærum ofanvatnslausnum.

- Við skipulag á strandsvæðum verði stuðlað að gæðum umhverfis við ströndina og vandað til staðarvals, yfirbragðs og hönnunar mannvirkja. Tekið verði mið af staðareinkennum og staðbundnum gæðum sem felast í menningararfi, náttúru og landslagi.
 - Við skipulagsgerð verði gætt að greiðu aðgengi almennings að strandsvæðum til útivistar, hreyfingar og náttúruupplifunar.
-

Áhersla h.

Skipulag stuðli að auknum stöðugleika og jafnvægi á húsnæðismarkaði með uppbyggingu hagkvæms og vandaðs íbúðarhúsnæðis sem svari þörfum ólíkra félagshópa.

- Í skipulagsáætlunum í þéttbýli verði mörkuð stefna um uppbyggingu íbúðarhúsnæðis sem taki mið af fyrirsjáanlegum þörfum samfélagsins og lýðfræðilegum breytingum til framtíðar.
- Stuðlað verði að fjölbreyttum húsnæðiskostum, s.s. hvað varðar húsagerðir og stærðir og stefnt að því að innan hverrar byggðarheildar sé fjölbreytt og vel staðsett íbúðarhúsnæði.
- Tryggt verði fjölbreytt og sveigjanlegt húsnæði sem mætir þörfum ólíkra aldurs- og félagshópa og stuðlar að félagslegri fjölbreytni. Í því samhengi verði hugað sérstaklega að framboði á húsnæði fyrir tekju- og eignalægri.
- Skipulag skapi umgjörð fyrir uppbyggingu vandaðs íbúðarhúsnæðis þar sem stuðlað er að gæðum húsnæðis, s.s. hvað varðar byggingarlist, birtu, hljóðvist og útirými.

Áhersla i.

Skipulag leggi áherslu á að lágmarka kolefnisspor húsnæðisuppbyggingar og mannvirkjagerðar með betri endingu og bættri efnisnotkun.

DREIFBÝLI

- Í skipulagi í dreifbýli verði, eftir því sem við á, mælt fyrir um efnisnotkun og nýtingu bygginga m.t.t. til minnkaðs umhverfisálags og bættrar endingar og skilgreindar umhverfiskröfur sem taki til líftíma mannvirkja.

ÞÉTTBÝLI

- Í skipulagi í þéttbýli verði, eftir því sem við á, mælt fyrir um efnisnotkun og nýtingu bygginga m.t.t. til minnkaðs umhverfisálags og bættrar endingar og skilgreindar umhverfiskröfur sem taki til líftíma mannvirkja.
- Í skipulagi skal stefnt að því að nýta innbyggt kolefni í þegar byggðu umhverfi, byggingum, vegum og öðrum innviðum.

Áhersla j.

Skipulag geri viðeigandi ráðstafanir varðandi heilnæmi umhverfis.

DREIFBÝLI

- Við skipulagsgerð verði heilnæmt umhverfi í dreifbýli tryggt með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd, vatnsveitu, fráveitu, útgangsmeðhöndlun, hljóðvist og loftgæði.
- Skipulag dreifbýlis geri ráð fyrir innviðum fyrir söfnun og meðhöndlun úrgangs við lögbýli, frístundabyggð og ferðamannastaði í dreifbýli. Tekið verði mið af svæðisáætlun sveitarfélags um meðhöndlun úrgangs.

ÞÉTTBÝLI

- Við skipulagsgerð verði heilnæmt umhverfi í þéttbýli með viðeigandi ráðstöfunum varðandi vatnsvernd og fráveitu.
- Skipulagsgerð miði að því að tryggja loftgæði og góða hljóðvist, meðal annars með útfærslu byggðar og almenningsrýma sem dregur úr ferðaþörf og hvetur til virkra ferðamáta. Horfa skal til aðgerðaáætlunar stjórnvalda um loftgæði sem og fyrirliggjandi upplýsinga um loftgæði og hljóðvist. Leita skal leiða til að bæta loftgæði og hljóðvist þar sem þeim er ábótavant.
- Í skipulagi skal taka tillit til svæðisáætlana um meðhöndlun úrgangs og viðeigandi uppbyggingu innviða, þ.m.t. flokkunarstöðva í nærumhverfi.
- Skipulag verði sambætt stefnu sveitarfélags í svæðisáætlun um lágmörkun úrgangs, úrgangsforvarnir og aukna endurvinnslu og endurnýtingu, með það að markmiði að efla hringrásarhagkerfið.

HAF & STRÖND

- Skipulag strandsvæða stuðli að bættum loftgæðum í höfnum og á strandsvæðum með áherslu á orkuskipti.

7.3 Markmið um samkeppnishæft atvinnulíf

Áhersla a.

Skipulag feli í sér stefnu um bindingu kolefnis í gróðri, jarðvegi og berggrunni með kolefnishlutleysi að leiðarljósi.

- Í skipulagi dreifbýlis verði mörkuð stefna um landnotkun sem auki bindingu kolefnis, s.s. skógrækt, endurheimt votlendis og jarðvegs.
- Í skipulagi verði hugað að tækifærum til að binda kolefni og mögulegt umfang bindingar. Þar verði forgangsraðað svæðum þar sem unnt er að binda kolefni á hagkvæman hátt, umhverfisáhrif eru ásættanleg og ekki dregur úr líffræðilegri fjölbreytni þeirra. Jafnframt verði hugað að nýjum leiðum til að binda kolefni, s.s. í berggrunni.
- Við val á svæðum til bindingar kolefnis verði m.a. tekið mið af landnotkun, náttúrugæðum og náttúruvá.
- Við skipulag skal meta þörf á verndun ákveðinna vistgerða og jarðvegs til að stuðla að bindingu kolefnis.

- Í skipulagi í þéttbýli verði hugað að stefnu um bindingu kolefnis innan þéttbýlismarkna, s.s. hvað varðar verndun votlendis, skógrækt og bindingu kolefnis í berggrunni.
- Í stefnumörkun verði litið til áhrifa bindingar á landnotkun, náttúrufar, landslag og byggðamynstur.

- Nýting haf- og strandsvæða til bindingar kolefnis verði í sátt við umhverfi og náttúru, þannig að staðinn verði vörður um ástand sjávar, framleiðslugetu hafsins og þá nýtingu sem fyrir er.

Áhersla b.

Skipulag stuðli að orkuskiptum og að orkuauðlindir verði nýttar með sjálfbærum hætti, með það að leiðarljósi að draga úr losun gróðurhúsalofttegunda og tryggja orkuöryggi.

- Skipulagsákvæðanir um landnýtingu og mannvirkjagerð vegna orkuvinnslu á miðhálandinu skulu grundvallast á sjálfbærri nýtingu orkuauðlinda og verndun víðerna og líffræðilegrar fjölbreytni. Meiri háttar mannvirkjagerð verði beint að stöðum sem rýra ekki víðerni eða landslagsheildir hálandisins.
- Við skipulag orkuvinnslu skal einnig líta til tengingar við flutningskerfi raforku og áhrifa þess á náttúrugæði og umhverfisvernd.

- Skipulag gefi kost á að nýta orkuauðlindir í dreifbýli með sjálfbærni og umhverfisvernd að leiðarljósi. Mannvirki vegna orkuvinnslu falli sem best að landslagi og annarri landnotkun.
- Við skipulagsgerð verði tekin afstaða til möguleika á orkuframleiðslu með vatnsafla, jarðvarma og vindorku í sátt við náttúru og samfélag.
- Við greiningu á valkostum vegna nýrrar orkuvinnslu verði leitast við að velja þá kosti sem hægt er að nýta sem fyrst og valda sem minnstum neikvæðum umhverfisáhrifum.
- Í skipulagi skulu settir fram skilmálar til að koma í veg fyrir, minnka eða bæta fyrir áhrif á náttúru, landslag, víðerni, vatnsvernd og aðra nýtingu.

- Nýting vistvænna orkuauðlinda á haf- og strandsvæðum verði í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérkenni svæða og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar nýtingar.

Áhersla c.

Skipulag feli í sér stefnu um nýtingu vindorku í sátt við umhverfi og samfélag.

- Skipulag og önnur áætlanagerð um landnýtingu í dreifbýli skapi forsendur fyrir nýtingu vindorku eftir því sem aðstæður leyfa, í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérstætt landslag og lífríki og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar landnotkunar.
- Við skipulagsgerð fyrir vindorku verði lögð áhersla á að vindorkuver byggist upp á afmörkuðum svæðum nærri tengivirkjum og flutningslínunum þar sem unnt verður að tryggja afhendingaröryggi og halda umhverfisáhrifum í lágmarki.
- Við staðarval og ákvörðun um útfærslu vindorkuvera varðandi fjölda, stærð og niðurröðun vindmylla verði leitast við að lágmarka áhrif á landslag. Tekið verði mið af einkennum landslags, svo sem ráðandi línun, landformum og hlutföllum í landslagi svæðis.
- Við staðarval vindorkukosta, skipulagsákvæðanir, umhverfismat og leyfisveitingar verði tekið mið af stefnu stjórnvalda um nýtingu vindorku og þeim viðmiðum sem sett verða um staðsetningu, fjölda og stærð vindorkuvera og um áhrif á umhverfi og samfélag, ekki síst landslag, nærsamfélag, mikilvæg fuglasvæði og farleiðir fugla.

- Nýting vistvænna orkuauðlinda á haf- og strandsvæðum verði í sátt við umhverfi og samfélag, þannig að staðinn verði vörður um sérkenni svæðis og tekið tillit til grenndarhagsmuna og annarrar nýtingar.

Áhersla d.

Skipulag stuðli að sjálfbærri nýtingu vatns.

MIÐHÁLENDI

- Við gerð skipulags á miðhálandinu verði leitast við að viðhalda góðu ástandi vatnshlota, m.a. stöðuvatna, fallvatna og grunnvatns. Sjónum skal beint að mögulegu álagi vegna innviða tengdum samgöngum, ferðapjónustu og orkuvinnslu.

DREIFBÝLI

- Í skipulagi í dreifbýli verði stefnt að því að koma í veg fyrir rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnshlota sem eru undir álagi.
- Við skipulagsákvæðanir verði sérstaklega litið til mögulegs álags á vatnshlot vegna uppbyggingar mannvirkja, iðnaðar og landbúnaðar, sér í lagi þegar um ræðir stórnotendur sem nýta mikið af vatni.
- Við gerð skipulags í dreifbýli verði tekið mið af gildandi vatnaáætlun og þekkingu á stöðu vatnshlota.

ÞÉTTBÝLI

- Í skipulagi í þéttbýli verði stefnt að því að koma í veg fyrir rýrnun vatnsgæða og bæta ástand vatnshlota sem eru undir álagi, m.a. vegna fráveitu.
- Skipulag vatnstöku þéttbýlisstaða taki mið af sjálfbærri nýtingu auðlindarinnar.
- Við skipulag byggðar verði leitast við að lágmarka álag á vatnshlot með sjálfbærum ofanvatnslausnum með það að markmiði að viðhalda náttúrulegri hringrás vatns.
- Við gerð skipulags í þéttbýli verði tekið mið af gildandi vatnaáætlun og þekkingu á stöðu vatnshlota.

HAF & STRÖND

- Skipulag haf- og strandsvæða stuðli að góðu ástandi strandsjávar til þess að vernda vatn og vistkerfi þeirra. Það felur m.a. í sér að ákvæðanir um nýtingu haf- og strandsvæða rýri ekki ástand sjávar og miði að því að bæta ástand vatnshlota sem eru undir álagi.
- Skipulagsgerð taki mið af vatnaáætlun og þekkingu á stöðu vatnshlota.

Áhersla e.

Skipulag haf- og strandsvæða skapi grundvöll fyrir fjölbreytta nýtingu jafnframt því sem viðhaldið verði mikilvægum auðlindum hafsvæða við Ísland og tekið tillit til öryggis sjófarenda.

HAF & STRÖND

- Til grundvallar skipulagsgerð á haf- og strandsvæðum verði lögð gögn um nýtingu haf- og strandsvæða, þ.m.t. um veiðar, staðbundna nýtingu, s.s. eldi og ræktun nytjastofna og efnistöku, ásamt gögnum um siglingar og siglingamerki, veitumannvirki og ferðaþjónustu.
-

Áhersla f.

Skipulag stuðli að uppbyggingu atvinnulífs til framtíðar með áherslu á eftirsóknarvert umhverfi og sjálfbæra nýtingu lands.

DREIFBÝLI

- Við skipulagsgerð verði hugað að leiðum til að auka fjölbreytni atvinnulífs með tilliti til sjálfbærrar nýtingar lands, styrkleika svæða og þols gagnvart samfélags- og umhverfisbreytingum.
- Við skipulag atvinnusvæða verði litið til þess hvernig þau geti jafnað tækifæri til atvinnu, stuðlað að sjálfbærri þróun og stutt við byggðapróun.

ÞÉTTBÝLI

- Við skipulagsgerð verði hugað að leiðum til að auka fjölbreytni atvinnulífs með tilliti til styrkleika svæða, sjálfbærrar nýtingar lands og þols gagnvart samfélags- og umhverfisbreytingum.
- Í skipulagi verði mörkuð stefna um uppbyggingu atvinnuhúsnæðis sem taki mið af fyrirsjáanlegum þörfum samfélagsins og þróun til framtíðar.
- Í skipulagi atvinnusvæða verði tekið mið af því hvernig þau geti nýtt eða styrkt núverandi innviði til að mæta þörfum atvinnulífs og heimila.
- Í skipulagi atvinnusvæða verði mótuð umgjörð sem stuðlar að því að umhverfi hafi aðráttarafl og mótaðar áherslur sem atvinnustarfsemi fylgi til að viðhalda því.

HAF & STRÖND

- Skipulag haf- og strandsvæða stuðli að sjálfbærri atvinnustarfsemi sem nýtir styrkleika svæðis til framtíðar.

Áhersla g.

Skipulag um uppbyggingu ferðapjónustu gæti að varðveislu þeirra gæða sem hún byggist á.

- Í skipulagi verði uppbygging ferðamannaástöðu takmörkuð á miðhálandinu og megináhersla lögð á uppbyggingu á jaðarsvæðum hálandisins og á nokkrum afmörkuðum svæðum við aðalvegi þess. Gengið verði út frá eftirfarandi flokkun og staðsetningu þjónustustaða:
 - Jaðarmiðstöðvar séu á tilteknum stöðum við meginleiðir inn á hálandið og í jaðri þess.
 - Hálandismiðstöðvar séu á tilteknum stöðum við meginleiðir um hálandið.
 - Skálasvæði séu á tilteknum stöðum í góðu vegasambandi.
 - Fjallasel séu í takmörkuðu vegasambandi og taki mið af hæfilegum dagleiðum göngufólks.
- Við skipulagsgerð verði stuðlað að því að uppbygging mannvirkja og þjónustu taki tillit til þolmarka náttúru, innviða og ferðamanna. Hugað verði að varðveislu landslags sem aðráttarafls fyrir ferðamenn. Við alla mannvirkjahönnun og framkvæmdir á hálandinu verði jafnframt viðhöfð sérstök aðgæsla sem tryggji að mannvirki falli sem best að umhverfi og rýri sem minnst hlut náttúrunnar í heildarmyndinni.

Ferðapjónustustaðir á miðhálandinu

Skilgreiningar uppbyggingarflokka ferðapjónustustaða á hálandinu eru eftirfarandi:

Jaðarmiðstöðvar:

- Eru staðsettar við meginleiðir inn á hálandið, á jaðarsvæðum hálandisins og efst í byggð. Þjóða upp á alhliða þjónustu við ferðamenn.
- Þjóða upp á möguleika á ferðapjónustu allan ársins hring.
- Þjóða upp á gistingu á hótelum, gistiheimilum eða í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald nr. 85/2007 og reglugerð nr. 585/2007, auk tjaldsvæða.

Gert er ráð fyrir fjórum jaðarmiðstöðvum innan hálandismarka, en auk þess er hægt að gera ráð fyrir jaðarmiðstöðvum neðan hálandismarka í aðalskipulagi.

Jaðarmiðstöðvarnar eru: Áfangi við Kjalveg, Hólaskógur og Hrauneyjar við Sprengisandsleið og Möðrudalur við Möðrudalsleið.

Hálandismiðstöðvar:

- Eru staðsettar við meginleiðir um hálandið.
- Þjónustustarfsemi felst fyrst og fremst í rekstri gistiskála og tjaldsvæða auk fræðslu og eftirlits, en einnig getur verið um einhvern verslunar- og veitingarekstur að ræða.

- Gisting er almennt í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og reglugerð nr. 585/2007, auk tjaldsvæða. Einnig er möguleiki á að bjóða upp á hótél- og gistiheimilagistingu, sbr. reglugerð 585/2007, enda sé slík gisting aðeins hluti gistiframboðs á viðkomandi stað og falli að öllu leyti að kröfum um óbyggðaupplifun.
- Gert er ráð fyrir samfelldri ferðaþjónustu yfir sumarið og jafnframt möguleika á einhverri starfrækslu yfir vetrartímann.

Gert er ráð fyrir eftirtöldum níu hálendismiðstöðvum: Hveravöllum, Kerlingarfjöllum og Árbúðum við Kjalveg, Hólaskjóli við Fjallabaksleið, Háumýrum og Laugafelli við Sprengisandsleið og Drekgili, Kárahnjúkum og Laugarfelli norðan Vatnajökuls.

Skálasvæði:

- Eru í góðu vegasambandi.
- Gisting er í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og reglugerð nr. 585/2007, auk tjaldsvæða.
- Gert er ráð fyrir ferðaþjónustu yfir sumarið og jafnframt möguleika á einhverri starfrækslu yfir vetrartímann.
- Þjónustustarfsemi felst fyrst og fremst í rekstri gistiskála og tjaldsvæða auk fræðslu og eftirlits.

Eftirtalin eru þau 33 skálasvæði sem gert er ráð fyrir: Geitlandsskáli við Langjökul, Skálpanes, Úlfsvatn, Norðlingafljót, Arnarvatn stóra, Galtará, Strangakvísl, Ingólfsskáli við Lambafell, Herðubreiðarlindir, Kiðagil, Suðurárbotnar, Kverkfjöll, Laugavellir, Snæfell, Skálafellsjökull, Galti, Markarfljótsskáli, Hvanngil, Álftavatn, Landmannalaugar, Landmannahellir, Tjaldvatn, Versalir, Nýidalur, Hágöngur, Fagriskógur, Básar, Húsadalur, Langidalur, Svínárnes, Gljúfurleit, Hagavatn og Tjaldafell.

Fjallasel:

- Við ákvörðun um staðsetningu nýrra fjallaselja verði tekið mið af því að fjarlægð milli jaðar- og hálendismiðstöðva, skálasvæða og fjallaselja sé jafnan hæfileg dagleið fyrir göngufólk.
 - Gisting er í gistiskálum, sbr. lög um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og reglugerð nr. 585/2007, auk tjaldsvæða.
 - Eru að jafnaði stakir fjallaskálar, en eftir atvikum geta einnig verið hesthús. eða önnur smærri fylgihús. Almennt einnig möguleiki á tjaldgistingu.
 - Þjónustustarfsemi felst í rekstri gistiskála og tjaldsvæðis auk fræðslu og eftirlits.
-

- Við skipulagsgerð í dreifbýli verði leitast við að greina sérstöðu, styrkleika og staðaranda svæðis með tilliti til tækifæra í ferðaþjónustu.
- Í skipulagi verði hugað að varðveislu landslags, bæði náttúrulegs og manngerðs, sem aðráttarafls fyrir ferðamenn.
- Skipulagsákvæðanir um ferðaþjónustu og ferðamannastaði byggji eins og kostur er á gögnum um þolmörk náttúru, innviða, ferðamanna, samfélags og efnahags.
- Uppbygging ferðaþjónustu miði að því að nýtast jafnt íbúum á svæðinu og ferðamönnum.
- Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðaþjónustu og ferðamannastaða taki mið af áfangastaðaáætlunum landshlutanna.

- Við skipulagsgerð í þéttbýli verði leitast við að greina sérstöðu, styrkleika og staðaranda svæða með tilliti til tækifæra í ferðaþjónustu.
- Í skipulagi verði hugað að landslagi og yfirbragði og gæðum byggðar sem aðráttarafls fyrir ferðamenn.
- Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðaþjónustu og ferðamannastaða byggji eins og kostur er á gögnum um þolmörk innviða, ferðamanna, samfélags og efnahags. Sérstaklega sé hugað að áhrifum ferðamennsku á húsnæðismarkað og þjónustuframboð.
- Uppbygging ferðaþjónustu miði að því að hún nýtist jafnt íbúum og ferðamönnum.
- Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðaþjónustu og ferðamannastaða taki mið af áfangastaðaáætlunum landshlutanna.

- Við skipulag haf- og strandsvæða verði mótuð umgjörð fyrir starfsemi ferðaþjónustu sem tekur jafnframt tillit til þolmarka náttúru, innviða og samfélags, meðal annars í tengslum við umferð skemmtiferðaskipa.
- Í skipulagi verði hugað að varðveislu landslags á strandsvæðum sem aðráttarafls fyrir ferðamenn.
- Skipulagsákvæðanir um uppbyggingu ferðaþjónustu og ferðamannastaða taki mið af áfangastaðaáætlunum landshlutanna.

Áhersla h.

Skipulag stuðli að möguleikum á fjölbreyttri og hagkvæmri nýtingu landbúnaðarlands í sátt við umhverfið og stuðli að auknu fæðuöryggi þjóðarinnar.

- Við skipulagsgerð í dreifbýli verði landi sem hentar vel til ræktunar matvæla almennt ekki ráðstafað til annarra nota með óafturkræfum hætti.
- Skipulagsákvæðanir um ráðstöfun lands til landbúnaðar og annarrar nýtingar byggist á flokkun landbúnaðarlands með tilliti til ræktunarskilyrða, auk landslagsgreiningar og vistgerðaflokkunar.
- Ákvæðanir um uppskiptingu lands byggist á skipulagsáætlunum.
- Stefna í skipulagsáætlunum um ræktun stuðli að framleiðslu afurða með lítið kolefnisspor s.s. innlendri grænmetisframleiðslu.
- Í skipulagi dreifbýlis verði stutt við fjölbreytta nýtingu landbúnaðarlands, s.s. í tengslum við nýsköpun og ferðaþjónustu.

- Við skipulagsgerð í þéttbýli verði vaxtarmörk þess skilgreind, meðal annars með það fyrir augum að standa vörð um verðmætt landbúnaðarland.
- Í skipulagi verði hugað að tækifærum til aukinnar ræktunar matvæla í þéttbýli.

Áhersla í.

Skipulag miði að því að auka alþjóðlega samkeppnishæfni landsins um fólk og fyrirtæki með sterkum aðlaðandi borgarsvæðum.

- Í skipulagi borgarsvæða verði lögð áhersla á þætti sem eru líklegir til að styrkja alþjóðlega samkeppnishæfni svæðis með því að nýta styrkleika og sérstöðu þess, s.s. hvað varðar aðgengi að mannauði, endurnýjanlegri orku, auðlindum, grunnneti samgangna (alþjóðlegar gáttir), stöðugleika, stjórnsýslu og þjónustu.
- Í skipulagi borgarsvæða verði horft til sérkenna og gæða hins byggða umhverfis og öflugra innviða með það að markmiði að tækifæri, lífskjör og búsetuskilyrði séu sambærileg nálægum borgarsvæðum.
- Í skipulagi borgarsvæða verði litið til samanburðar við sambærileg borgarsvæði og sá samanburður nýttur til að móta áherslur í skipulagi og innviðafjárfestingum.
- Í skipulagi í þéttbýli verði lögð áhersla á sjálfbærni borgarsvæða, sem verði eftirsótt til búsetu og atvinnu og skapi umgjörð fyrir efnahagslega drifkrafta og nýsköpun.

